

राष्ट्रीय बातम्या

केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळ

- केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाने (CPCB) दिल्ली-एनसीआरमधील वायू प्रदूषण कमी करण्यासाठी आणि पर्यावरण संरक्षणासाठी गोळा केलेल्या निधीपैकी केवळ 20% निधी वापरला आहे.
- जमा झालेल्या 777.69 कोटी रुपयांपैकी केवळ 156.33 कोटी रुपये वितरित करण्यात आले आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- पर्यावरण संरक्षण शुल्क (EPC) आणि पर्यावरण नुकसान भरपाई (EC) या दोन श्रेणींमध्ये निधी गोळा केला जातो.

पर्यावरण संरक्षण शुल्क (EPC):

- सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार, डीलर्स/उत्पादक 2000cc आणि त्याहून अधिक इंजिन क्षमतेच्या नवीन डिझेल वाहनांच्या एक्स-शोरूम किमतीवर एक टक्के EPC देतात, फक्त दिल्ली आणि NCR मध्ये नोंदणीकृत आहेत.

पर्यावरणीय भरपाई (EC):

- नॅशनल ग्रीन ट्रिब्युनल (NGT) ने आदेश दिलेले, प्रयोगशाळा मजबूत करणे, मॉनिटरिंग नेटवर्क आणि NGT आदेशांचे पालन यासारख्या विविध माध्यमांद्वारे पर्यावरणाचे पुनरुज्जीवन आणि संरक्षण करण्यासाठी वापरले जाते.

CPCB:

- केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळ (CPCB), वैधानिक संस्था, सप्टेंबर 1974 मध्ये जल (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1974 अंतर्गत स्थापन करण्यात आली.
- पुढे, CPCB ला हवा (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायदा, 1981 अंतर्गत अधिकार आणि कार्ये सोपवण्यात आली होती.

प्लास्टिक कचरा व्यवस्थापन दुरुस्ती नियम 2024

- मायक्रोप्लास्टिक प्रदूषणाच्या वाढत्या चिंतेला प्रतिसाद म्हणून केंद्रीय पर्यावरण मंत्रालयाने अलीकडेच "बायोडिग्रेडेबल" प्लास्टिकचे नियमन करण्यासाठी कठोर नियम लागू केले आहेत.

- या नियमांचा उद्देश हे सुनिश्चित करणे आहे की डिस्पोजेबल प्लास्टिक वेअरचा पर्यावरणीय प्रभाव लेबलिंगद्वारे अचूकपणे संप्रेषित केला जातो.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- बायोडिग्रेडेबल प्लास्टिकला सुरुवातीला प्लास्टिकच्या कचऱ्यावर उपाय म्हणून पाहिले जात होते, कारण ते वापरल्यानंतर नैसर्गिकरित्या विघटित होणे अपेक्षित होते, ज्यामुळे लॅंडफिल्स आणि पर्यावरणामध्ये प्लास्टिकचे संचय कमी होते.
- तथापि, भारतातील पूर्वीच्या नियमांमध्ये "बायोडिग्रेडेबल" साठी स्पष्ट व्याख्या नव्हती, ज्यामुळे अपूर्ण विघटन होते आणि मायक्रोप्लास्टिक्सची संभाव्यता राहिली होती.
- नवीन नियमांना संपूर्ण जैवविघटन आवश्यक आहे, ज्यामध्ये कोणतेही मायक्रोप्लास्टिक्स मागे ठेवलेले नाहीत, जे पुढील प्लास्टिक कचरा प्रदूषण रोखण्याच्या दिशेने एक महत्त्वपूर्ण पाऊल दर्शविते.

मायक्रोप्लास्टिक्स:

- मायक्रोप्लास्टिक्स हे पाच मिलिमीटरपेक्षा कमी लांबीचे छोटे प्लास्टिकचे तुकडे आहेत जे आपल्या महासागर आणि जलचरांसाठी हानिकारक असू शकतात.

जन्म नोंदणी करण्यासाठी सरकार पालकांच्या धर्माची नोंद करेल

- पालकांना त्यांचा धर्म स्वतंत्रपणे घोषित करणे आवश्यक करून सरकार त्यांची जन्म नोंदणी प्रक्रिया अद्ययावत करणार आहे.
- केंद्रीय गृह मंत्रालयाने मॉडेल नियमांमध्ये नमूद केलेल्या या बदलामुळे राज्य सरकारांना हे नियम लागू करणे आणि अधिसूचित करणे आवश्यक आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- गेल्या वर्षी 11 ऑगस्ट रोजी संसदेने पारित केलेला जन्म आणि मृत्यू नोंदणी (सुधारणा) अधिनियम, 2023, राष्ट्रीय जन्म आणि मृत्यू डाटाबेस राखण्याची तरतूद करतो. या डाटाबेसचा वापर राष्ट्रीय जनसंख्या रजिस्टर (NPR), मतदार याद्या, आधार क्रमांक, रेशन कार्ड,

पासपोर्ट आणि ड्राइव्हिंग लायसन्स यासारख्या विविध नोंदी अपडेट करण्यासाठी केला जाऊ शकतो.

- पूर्वी, जन्म नोंदणीमध्ये केवळ कुटुंबाचा धर्म नोंदवला जात असे.
- नवीन "फॉर्म क्रमांक 1-जन्म अहवाल" धर्म स्तंभाचा विस्तार करून "वडिलांचा धर्म" आणि "आईचा धर्म" तसेच दत्तक मुलाच्या पालकांसाठी समाविष्ट करेल.
- गेल्या वर्षी 1 ऑक्टोबरपासून लागू झालेल्या कायदानुसार सर्व जन्म आणि मृत्यू आता नागरी नोंदणी प्रणाली (crsorgi.gov.in) साठी केंद्राच्या पोर्टलद्वारे डिजिटल पद्धतीने नोंदणीकृत असणे आवश्यक आहे.

महाराष्ट्र राज्य बातम्या

अंधत्व निवारण सप्ताह

- दरवर्षी 1 ते 7 एप्रिल दरम्यान अंधत्व निवारण सप्ताह पाळला जातो.
- अंधत्व टाळता येण्याजोग्या कारणांबद्दल जागरूकता निर्माण करण्यासाठी आणि डोळ्यांची काळजी घेण्यास प्रोत्साहन देण्यासाठी भारत सरकारचा हा एक उपक्रम आहे.
- **उद्दिष्ट:** डोळ्यांचे आरोग्य, डोळ्यांचे आजार लवकर ओळखणे आणि नियमित डोळा तपासणीचे महत्त्व याबद्दल जनतेला शिक्षित करा.
- **महत्त्व:** भारतात अंधत्वाचे प्रमाण जास्त आहे आणि अनेक प्रकारणे टाळता येण्यासारखी आहेत. या समस्येचे निराकरण करण्याचा या आठवड्याचा उद्देश आहे.
- **उपक्रम:** या आठवड्यात नेत्र तपासणी शिबिरे, जनजागृती कार्यक्रम आणि माहितीपूर्ण साहित्याचे वितरण आयोजित केले जाते.

थीम:

- 2024 अंधत्व निवारण सप्ताहाची थीम "वय-संबंधित डोळ्यांच्या परिस्थितीवर वेळेवर उपचार घेणे" ही आहे.

रेल्वेने नांदेड विभागातील ट्रॅकचे 100% विद्युतीकरण केले आहे

- दक्षिण मध्य रेल्वेने (SCR) महाराष्ट्रातील नांदेड विभागातील सर्व विद्यमान ब्रॉडगेज (BG) ट्रॅकचे विद्युतीकरण पूर्ण करून महत्त्वपूर्ण कामगिरी केली आहे.
- ही कामगिरी रेल्वे विद्युतीकरणाच्या राष्ट्रीय मिशनच्या दिशेने एक मोठे पाऊल आहे.

- या प्रकल्पात मिरखल आणि मालटेकडी दरम्यानचा 43.3 किलोमीटरचा शेवटचा भाग विद्युतीकरणाचा समावेश होता.
- या जोडणीसह, नांदेड विभाग नुकत्याच रूपांतरित मीटर गेज लाईन्स वगळून आता ब्रॉडगेज नेटवर्कसाठी 100% विद्युतीकरणाचा अभिमान बाळगतो.

संतोष कुमार झा एप्रिल पासून कोकण रेल्वेचे अध्यक्ष आणि व्यवस्थापकीय संचालक म्हणून काम पाहणार आहेत

- 1992 च्या बॅचचे भारतीय रेल्वे वाहतूक सेवा (IRTS) अधिकारी संतोष कुमार झा यांनी 1 एप्रिल 2024 रोजी कोकण रेल्वेचे अध्यक्ष आणि व्यवस्थापकीय संचालक म्हणून जबाबदारी स्वीकारली.
- कामकाज, पायाभूत सुविधांचे नियोजन आणि व्यवसाय विकासाची पार्श्वभूमी असलेल्या झा या पदावर भरपूर अनुभव घेऊन येतात. त्यांनी यापूर्वी कोकण रेल्वेमध्ये संचालक (ऑपरेशन अँड कमर्शियल) म्हणून काम केले आहे.

महाराष्ट्रात नवजात बालकांच्या मृत्यूचे प्रमाण घटले आहे

- महाराष्ट्र राज्यात नवजात मृत्यूदरात सकारात्मक घट झाली आहे.
- या उत्साहवर्धक प्रवृत्तीचे श्रेय नवजात मुलांसाठी उच्च-गुणवत्तेची लवकर काळजी देण्यावर केंद्रित आहे.
- सुरुवातीच्या काळजीमध्ये आयुष्याच्या पहिल्या 28 दिवसांत बाळाच्या आरोग्यासाठी महत्त्वपूर्ण असलेल्या विविध पैलूंचा समावेश होतो.
- यामध्ये कुशल वैद्यकीय व्यावसायिकांपर्यंत पोहोचणे, योग्य देखरेख करणे आणि मातांना स्तनपान आणि नवजात बालकांच्या काळजीबाबत मार्गदर्शन मिळण्याची खात्री करणे समाविष्ट आहे.
- नवजात बालकांमधील मृत्यू कमी करण्यासाठी लवकर काळजी घेण्यामधील या सुधारणा कदाचित महत्त्वाची भूमिका बजावतील, ज्यामुळे महाराष्ट्रातील अर्भकांचे भविष्य उज्वल होईल.

बद्दल:

- नवजात मृत्यू म्हणजे आयुष्याच्या पहिल्या 28 दिवसांत नवजात बाळाचा मृत्यू.
- प्रत्येक नवजात मृत्यूचे पुढे व्यवहार्य आणि अव्यवहार्य मृत्यू असे स्पष्टीकरण केले जाऊ शकते जे गर्भधारणेचे वय आणि ते कोठे जन्माला आले यावर अवलंबून आहे.

मिरजेच्या सतार आणि तानपुरा कारागिरांना GI टॅग मिळाले

- मिरजेतील कारागीर, त्यांच्या अपवादात्मक सितार आणि तानपुरांसाठी प्रसिद्ध आहेत, त्यांना अलीकडेच त्यांच्या कारागिरीसाठी भौगोलिक संकेत (GI) टॅग मिळाले आहेत.
- हे कारागीर ही वाद्ये तयार करण्यासाठी अद्वितीय लाकूड आणि भोपळ्याचा वापर करतात, मिरजेच्या समृद्ध संगीत वारशात योगदान देतात.

बद्दल:

- सांगली जिल्ह्यात असलेले हे शहर एकोणिसाव्या शतकाच्या मध्यापासून ही वाद्ये बनवण्याचे केंद्र बनले आहे.
- मिरज शहरात 1850 पासून तार वाद्ये बनविण्याची परंपरा आहे.
- 'म्युझिक सिटी एक्सपोर्टिंग स्ट्रिंग इन्स्ट्रुमेंट्स' म्हणून GI टॅग शहराला पर्यटन नकाशावर चालना देईल.

जागतिक ऑटिझम जागरूकता दिवस

- जागतिक ऑटिझम जागरूकता दिवस दरवर्षी 2 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- ऑटिझम स्पेक्ट्रम डिसऑर्डर (ASD) असलेल्या लोकांच्या गरजा आणि अधिकारांवर प्रकाश टाकण्यासाठी हा संयुक्त राष्ट्रने मंजूर केलेला दिवस आहे.

हा एक दिवस आहे:

- जागरूकता वाढवणे: ऑटिझम आणि ऑटिस्टिक व्यक्तींना भेडसावणाऱ्या आव्हानांची सार्वजनिक समज वाढवा.
- स्वीकृतीला प्रोत्साहन देणे: ऑटिस्टिक लोकांचा भरभराट होऊ शकेल अशा अधिक समावेशी समाजाला प्रोत्साहन द्या.
- सामर्थ्य साजरे करणे: ऑटिस्टिक समुदायाच्या अद्वितीय प्रतिभा आणि दृष्टीकोन ओळखा.

बद्दल:

- ऑटिझम स्पेक्ट्रम डिसऑर्डर (एएसडी), किंवा फक्त ऑटिझम, ही एक विकासात्मक स्थिती आहे जी लोक त्यांच्या सभोवतालच्या जगाशी कसे संवाद साधतात यावर परिणाम करतात.

- हे वैशिष्ट्यपूर्ण आहे: सामाजिक संप्रेषण आव्हाने: सामाजिक परस्परसंवादात अडचण, गैर-मौखिक संकेत समजून घेणे किंवा स्वतःला स्पष्टपणे व्यक्त करणे.
- प्रतिबंधित स्वारस्ये आणि पुनरावृत्ती वर्तणूक: विशिष्ट विषयांवर लक्ष केंद्रित करणे, पुनरावृत्ती हालचाली (उत्तेजित करणे) किंवा दिनचर्याचा आग्रह.

थीम:

- जागतिक ऑटिझम जागरूकता दिवस 2024 ची थीम 'ऑटिस्टिक आवाजांचे सक्षमीकरण' आहे.
- या स्थितीत असलेल्या व्यक्तींना अर्थपूर्ण जीवन जगता यावे आणि यशस्वी करिअरही करता येईल याची खात्री करण्यासाठी त्यांना अधिक समर्थन आणि शक्ती प्रदान करणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे.

23-24 मध्ये आरोग्य बजेटच्या केवळ 7% औषधांसाठी खर्च करण्यात आला.

- 2023-24 मध्ये महाराष्ट्राच्या आरोग्य अर्थसंकल्पातील केवळ 7% रक्कम विशेषतः औषधे आणि पुरवठ्यासाठी खर्च करण्यात आली, असे कार्यकर्त्यांनी बजेट अंदाज, वाटप आणि देखरेख प्रणाली (BEAMS) मधील आकडेवारीचा हवाला देत सांगितले.
- त्यांच्या विश्लेषणातून असे दिसून आले की 2023-24 मध्ये सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या बजेटच्या 71% आणि वैद्यकीय शिक्षण विभागाच्या बजेटच्या 52% खर्च करण्यात आला.

राष्ट्रीय खो खो चॅम्पियनशिपमध्ये महाराष्ट्राने पुरुष आणि महिलांची विजेतेपदे मिळवली

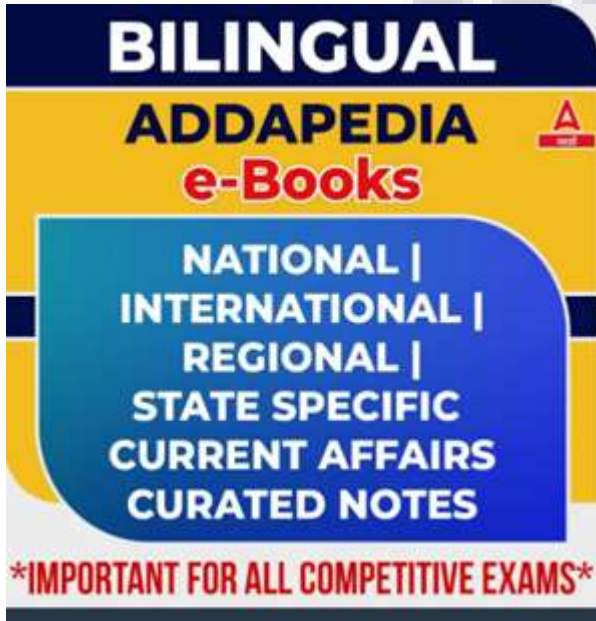
- नवी दिल्ली येथे नुकत्याच पार पडलेल्या 56व्या राष्ट्रीय खो खो चॅम्पियनशिपमध्ये पुरुष आणि महिला या दोन्ही गटात महाराष्ट्राने बाजी मारली.
- पुरुषांचा अंतिम सामना रोमांचक होता, महाराष्ट्राने रेल्वेला 52-50 च्या जवळच्या लढतीत मागे टाकले.
- महिला गटात भारतीय विमानतळ प्राधिकरणाचा 18-16 असा पराभव करत महाराष्ट्रासाठी अधिक आरामदायी विजय मिळविला.
- ही प्रभावी कामगिरी महाराष्ट्राचा खेळातील दबदबा दर्शवते.

महाराष्ट्रासह आणखी पाच राज्यांतील निवडणुकांवर देखरेख ठेवण्यासाठी ECI विशेष निरीक्षकांची नियुक्ती करते

- भारतीय निवडणूक आयोगाने (ECI) आगामी लोकसभा आणि विधानसभा निवडणुकांमध्ये "समानता" सुनिश्चित करण्यासाठी महाराष्ट्रासह सहा राज्यांमध्ये विशेष निरीक्षक (सामान्य आणि पोलिस) नियुक्त केले आहेत.
- महाराष्ट्र, निवृत्त आयएस अधिकारी धर्मेन्द्र एस गंगवार यांना सामान्य विशेष निरीक्षक म्हणून नियुक्त करण्यात आले आहे, तर माजी आयपीएस अधिकारी एनके मिश्रा हे पोलिस विशेष निरीक्षक असतील.

बद्दल:

- पश्चिम बंगाल, उत्तर प्रदेश, महाराष्ट्र आणि बिहारमध्ये प्रत्येकी सात कोटींहून अधिक लोकसंख्या असल्याने विशेष निरीक्षक (सामान्य आणि पोलीस) तैनात करण्यात आले होते.
- आंध्र प्रदेश आणि ओडिशाच्या बाबतीत, विधानसभांसाठी एकाच वेळी मतदान घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

भारतातील 3% लोकसंख्या ऑटिझममुळे प्रभावित आहे: IAP

- इंडियन अकादमी ऑफ पेडियाट्रिक्स (IAP) नुसार, भारतातील अंदाजे 3% लोकसंख्या ऑटिझमने प्रभावित आहे.
- या वाढत्या चिंतेचे निराकरण करण्यासाठी, IAP ने जागतिक ऑटिझम दिन (2 एप्रिल) रोजी 'IAP की बात समुदाय के साथ' (IAP स्पीक्स विथ द कम्युनिटी) नावाची देशव्यापी मोहीम सुरू केली.

बद्दल:

- इंडियन अॅकॅडमी ऑफ पेडियाट्रिक्सची स्थापना 1963 मध्ये हैदराबाद येथे झालेल्या संयुक्त बैठकीमध्ये मुंबई स्थित असोसिएशन ऑफ इंडिया आणि कलकत्ता स्थित इंडियन पेडियाट्रिक सोसायटी यांचे एकत्रीकरण करून करण्यात आली.
- IAP सचिवालय मुंबई येथे आहे.

मुंबईच्या रस्त्यावर क्लीन अप मार्शल पुन्हा दाखल झाले

- मुंबईच्या बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने (BMC) कचरा आणि सार्वजनिक स्वच्छतेच्या समस्या सोडवण्यासाठी 2 एप्रिलपासून आपली "क्लीन अप मार्शल" योजना पुन्हा सुरू केली आहे.

बद्दल:

- ही गेटवे ऑफ इंडिया, मरीन ड्राइव्ह आणि सीएसएमटी सारख्या उंच पायऱ्या असलेल्या भागांवर लक्ष केंद्रित करेल.
- कचरा टाकल्याबद्दल दंड ₹200 ते ₹1,000 पर्यंत असू शकतो.
- इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने दंडाच्या पावत्या देण्यासाठी मार्शल मोबाईल अॅप वापरतील.
- तसेच, आता QR कोड स्कॅन करून ऑनलाइन पेमेंट करण्याचा पर्याय उपलब्ध आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

- 2007 मध्ये सुरू करण्यात आलेली पहिली क्लीन-अप मार्शल योजना बीएमसीने 2011 मध्ये बंद केली होती.

जागतिक क्लाउड सुरक्षा दिन

- जागतिक क्लाउड सुरक्षा दिन, दरवर्षी 3 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- हा क्लाउडमध्ये संग्रहित डेटा सुरक्षित करण्याच्या महत्त्वाची आठवण करून देणारा दिवस आहे.

- क्लाउड तंत्रज्ञान आपल्या जीवनात वाढत्या प्रमाणात समाकलित होत असल्याने, हा दिवस संभाव्य सुरक्षा धोके हायलाइट करतो आणि सतर्कतेच्या गरजेवर जोर देतो.

बद्दल:

- क्लाउड स्टोरेज हे क्लाउड कॉम्प्युटिंग मॉडेल आहे जे क्लाउड कॉम्प्युटिंग प्रदात्याद्वारे इंटरनेटवर डेटा आणि फाइल्स संचयित करणे सक्षम करते ज्यामध्ये तुम्ही सार्वजनिक इंटरनेट किंवा समर्पित खाजगी नेटवर्क कनेक्शनद्वारे प्रवेश करता.
- क्लाउड स्टोरेज कार्य करण्यासाठी अनेक प्रमुख तंत्रज्ञानाचा लाभ घेते:
 - रिमोट सर्व्हर
 - आभासीकरण
 - डेटा वितरण
 - नेटवर्किंग
 - API (अॅप्लिकेशन प्रोग्रामिंग इंटरफेस)

थीम:

- जागतिक क्लाउड सुरक्षा दिवस 2024 ची थीम आहे "तुमच्या डिजिटल ओळखीच्या सुरक्षिततेचे मूल्यांकन करा"

आंतरराष्ट्रीय खाण जागरूकता दिवस

- माइन अॅक्शनमधील जागृती आणि सहाय्यासाठी आंतरराष्ट्रीय दिवस दरवर्षी 4 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- लॅंडमाइन्स आणि युद्धाच्या इतर स्फोटक अवशेष (ERW) च्या धोक्यांबद्दल जागरूकता वाढवण्याचा हा दिवस आहे, विशेषतः संघर्ष क्षेत्रांमध्ये.

बद्दल:

- 8 डिसेंबर 2005 रोजी, महासभेने घोषित केले की प्रत्येक वर्षी 4 एप्रिल हा खाण कृतीत जागृती आणि सहाय्यासाठी आंतरराष्ट्रीय दिवस म्हणून साजरा केला जाईल.

थीम:

- खाण कृती 2024 मध्ये खाण जागरूकता आणि सहाय्यासाठी आंतरराष्ट्रीय दिवसाची थीम 'जीवांचे संरक्षण, शांतता निर्माण करणे' आहे.
- हा संघर्षामुळे प्रभावित झालेल्या भागात अपंग लोकांच्या गरजा आणि अधिकारांवर लक्ष केंद्रित करतो.

- युनायटेड नेशन्स माइन अॅक्शन सर्व्हिस (UNMAS) खाण कारवाईच्या प्रयत्नांमध्ये अपंग लोकांचा समावेश करणे आणि त्यांची सुरक्षितता आणि सहाय्य मिळण्याची खात्री करणे हे महत्त्व अधोरेखित करत आहे.

धरणातील पाणीपातळी 37.52 टक्क्यांपर्यंत घसरल्याने राज्यात संकट

- महाराष्ट्र राज्यातील धरणांमधील पाण्याची पातळी 37.52% च्या गंभीर पातळीवर घसरली आहे, ज्यामुळे पाणीटंचाईची गंभीर चिंता निर्माण झाली आहे.
- या परिस्थितीचा कृषी, उद्योग आणि कुटुंबांसह विविध क्षेत्रांवर लक्षणीय परिणाम होण्याची शक्यता आहे.
- शेतीवर परिणाम:** भारतातील अनेक राज्यांचा कृषी आहे आणि पिकांचे उत्पादन सुनिश्चित करण्यात सिंचनाची भूमिका महत्त्वाची आहे. धरणातील पाणी कमी झाल्याने, शेतकऱ्यांना लागवड कमी करण्यास भाग पाडले जाऊ शकते किंवा कमी पाण्याची गरज असलेल्या पिकांकडे वळावे लागते. यामुळे कृषी उत्पादनात घट होऊ शकते आणि संभाव्य अन्न सुरक्षेवर परिणाम होऊ शकतो.
- उद्योगांवर परिणाम:** उद्योगही विविध प्रक्रियांसाठी पाण्यावर अवलंबून असतात.
- पाण्याच्या कमतरतेमुळे उद्योगांना उत्पादनात कपात करण्यास भाग पाडले जाऊ शकते किंवा ऑपरेशन्स पूर्णपणे बंद करू शकतात. याचा राज्याच्या अर्थव्यवस्थेवर नकारात्मक परिणाम होऊन रोजगार बुडण्याची शक्यता आहे.
- घरांवर परिणाम:** पाणीटंचाईचा घरांवरही गंभीर परिणाम होऊ शकतो. मर्यादित पाण्याच्या उपलब्धतेमुळे, लोकांना त्यांच्या दैनंदिन गरजा पिणे, स्वयंपाक करणे आणि स्वच्छतेची पूर्तता करण्यात अडचणी येऊ शकतात. यामुळे आरोग्याच्या समस्या उद्भवू शकतात आणि जीवनाचा दर्जा घसरतो.

भारतीय नौदलाने चाचेगिरीविरोधी कारवायांमध्ये सोमालियातून पकडलेल्या 9 समुद्री चाच्यांना मुंबईत आणले

- चाचेगिरीविरोधी यशस्वी ऑपरेशनमध्ये, भारतीय नौदलाने मार्चच्या अखेरीस सोमालियाच्या किनारपट्टीवर नऊ समुद्री चाच्यांना पकडले.
- चाच्यांनी पाकिस्तानी कूसह इराणी मासेमारी जहाजाचे अपहरण केले होते.

बद्दल:

- 12 तासांच्या ऑपरेशननंतर भारतीय नौदलाने कूची सुटका केली आणि समुद्री चाच्यांना ताब्यात घेतले.
- अपहरणकर्त्यांना मुंबईत आणून मुंबई पोलिसांच्या ताब्यात देण्यात आले.
- अटक केलेल्या व्यक्तींवर आता 2022 च्या सागरी चाचेगिरी विरोधी कायदानुसार कायदेशीर कारवाई करण्यात आली आहे.
- ही घटना हिंद महासागर क्षेत्रातील नाविकांचे संरक्षण करण्यासाठी भारतीय नौदलाच्या वचनबद्धतेवर प्रकाश टाकते.

ई-मुलाकतमुळे संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यातील कारागृहांमध्ये भेटी सोप्या झाल्या आहेत

- महाराष्ट्र कारागृह विभागाच्या आकडेवारीवरून असे दिसून आले आहे की एकूण 1,38,672 पैकी एकूण 21,963, जे कैद्यांच्या त्यांच्या कुटुंबियांसह आणि वकिलांशी झालेल्या एकूण बैठकांच्या 16 टक्के आहे, ई-मुलाकत प्रणालीद्वारे व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंग प्रणालीद्वारे झाल्या आहेत.
- या वर्षी जानेवारीपासून महाराष्ट्रातील 60 कारागृहांमध्ये ही यंत्रणा पूर्णपणे कार्यान्वित झाली आहे.

बद्दल:

- ई-मुलाकत प्लॅटफॉर्म केंद्र सरकारने 2022 मध्ये सुरू केलेल्या इंटर-ऑपरेबल क्रिमिनल जस्टिस सिस्टम (ICJS) अंतर्गत ई-कारागृह प्रणालीचा एक भाग आहे.
- ICJS मध्ये नॅशनल क्राइम रेकॉर्ड ब्युरो (NCRB) आणि नॅशनल इन्फॉर्मेटिक्स सेंटर (NIC) द्वारे संचालित समर्पित आणि सुरक्षित क्लाउड-आधारित पायाभूत सुविधांचा समावेश आहे.

स्वतंत्र कलाकार दिन

- स्वतंत्र कलाकार दिन दरवर्षी 3 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- मुख्य प्रवाहातील गॅलरी, लेबल्स किंवा प्रकाशकांच्या मर्यादांच्या बाहेर त्यांचे कार्य तयार आणि सामायिक करणाऱ्या कलाकारांचे योगदान हा दिवस ओळखतो.

बद्दल:

- 2022 मध्ये मिंटेड या ऑनलाइन आर्ट प्लॅटफॉर्मने त्याची स्थापना केली होती.
- त्यांनी त्यांच्या 15 व्या वर्धापन दिनानिमित्त हा दिवस जाहीर केला.

- हा दिवस स्वतंत्र कलाकारांनी जगासमोर आणलेला अद्वितीय आवाज आणि दृष्टी अधोरेखित करतो.
- त्यांच्या सर्जनशीलतेचे कौतुक करण्याची आणि त्यांना थेट समर्थन देण्याची ही संधी आहे.

राष्ट्रीय सागरी दिवस

- दरवर्षी 5 एप्रिल रोजी भारतात राष्ट्रीय सागरी दिन साजरा केला जातो.
- हा 1919 मध्ये एसएस लॉयल्टीच्या पहिल्या प्रवासाला चिन्हांकित करतो, एक स्वतंत्र सागरी राष्ट्र म्हणून भारताच्या प्रवासाचे प्रतीक असलेला एक महत्त्वपूर्ण क्षण.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- भारताच्या इतिहास, अर्थव्यवस्था आणि विकासामध्ये सागरी क्षेत्राची महत्त्वाची भूमिका ओळखतो.
- सागरी उद्योगात काम करणाऱ्यांच्या योगदानाचा सन्मान करतो.
- सागरी व्यापाराचे महत्त्व आणि उद्योगासमोरील आव्हानांबद्दल जागरूकता निर्माण करतो.

बद्दल:

- एसएस लॉयल्टी हे पहिले भारतीय व्यापारी जहाज आहे जे 1919 मध्ये भारतीय ध्वजाखाली निघाले.
- मुंबईहून लंडनला निघालेल्या या ऐतिहासिक प्रवासाने सागरी राष्ट्र म्हणून भारताच्या स्वातंत्र्याच्या दिशेने एक महत्त्वपूर्ण पाऊल म्हणून ओळखले.
- दूरदर्शी उद्योगपती सेठ वालचंद हिराचंद दोशी यांच्या मालकीच्या सिंधिया स्टीम नेव्हिगेशन कंपनी लि.ने या यशात महत्त्वाची भूमिका बजावली.

थीम:

- 2024 राष्ट्रीय सागरी दिनाची थीम "भविष्यात नेव्हिगेट करणे: प्रथम सुरक्षा!"

मुंबईचा AQI 90 वर, BMC 'खोल साफसफाई'ला श्रेय देते

- एअर क्वालिटी इंडेक्स (AQI) 90 वर पोहोचल्याने मुंबईच्या हवेच्या गुणवत्तेत सुधारणा होण्याची चिन्हे दिसत आहेत.

- मागील वाचनांनुसार ही सुधारणा आहे आणि बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने (BMC) केलेल्या खोल साफसफाईच्या प्रयत्नांना त्याचे श्रेय दिले जात आहे.
- जरी AQI स्केलवर 90 'मध्यम' श्रेणीत येतो, हा सकारात्मक कल दर्शवतो.
- बीएमसीच्या सखोल साफसफाईच्या उपक्रमांसह धूळ दाबणे आणि रस्ता साफ करणे यासारख्या उपायांमुळे या सुधारणेस हातभार लागण्याची शक्यता आहे.

टीप:

AQI इंडेक्स बदल वाचा

JN.1 प्रकारात मागील कोविड-19 प्रकारांप्रमाणेच क्लिनिकल वैशिष्ट्ये आहेत: अभ्यास

- भारतातील सध्याचा प्रमुख कोविड-19 प्रकार असलेल्या जेएन1 ची वैद्यकीय लक्षणे ही महाराष्ट्रात आधी आढळलेल्या प्रकारांसारखीच असून गंभीरता वाढली नाही, असा निष्कर्ष बी जे मेडिकल कॉलेज (बीजेएमसी) आणि आ ICMR राष्ट्रीय विषाणुविज्ञान संस्था (एनआयव्ही) यांच्या तज्ज्ञांनी केलेल्या अभ्यासातून पहिल्यांदाच समोर आला आहे.
- 'भारतातील JN.1 SARS-CoV-2 प्रकाराचे स्वरूप आणि प्रसार आणि महाराष्ट्र राज्यातील त्याचे क्लिनिकल प्रोफाइल' या शीर्षकाचा अभ्यास 22 मार्च रोजी 'क्युरियस ऑफ स्पिंगर नेचर ग्रुप' या वैद्यकीय जर्नलमध्ये प्रकाशित झाला.

बदल:

- JN.1 मुळे ताप, खोकला, थकवा आणि श्वास घेण्यात अडचण यांसह समान लक्षणे होण्याची शक्यता आहे.
- पूर्वीच्या स्ट्रेनपेक्षा जास्त गंभीर आजार झाल्याचे दिसून येत नाही.

नागपूर ATC संपूर्ण भारतातील हवाई वाहतूक mgmt चे नेतृत्व करू शकते

- एकात्मिक हवाई वाहतूक व्यवस्थापन सेटअपसाठी नागपूर शहर हे देशातील केंद्र म्हणून निवडले जाऊ शकते.
- या धर्तीवरच्या प्रस्तावाचा भारतीय विमानतळ प्राधिकरण (AAI) द्वारे अभ्यास केला जात आहे.

बदल:

- नागपूर विमानतळ मिहान इंडिया लिमिटेड (MIL) द्वारे व्यवस्थापित केले जाते, जो राज्य सरकारच्या

महाराष्ट्र विमानतळ विकास कंपनी (MADC) आणि AAI मधील संयुक्त उपक्रम आहे.

नागपूर हवाई वाहतूक नियंत्रण (ATC):

- नागपूर ATC त्याच्या हवाई क्षेत्रात हवाई वाहतूक व्यवस्थापित करते, ज्यामध्ये मध्य भारताचा समावेश होतो.

भारतीय हवाई क्षेत्र व्यवस्थापन:

- भारतीय विमानतळ प्राधिकरण (AAI) भारतीय हवाई क्षेत्र व्यवस्थापित करण्यासाठी जबाबदार आहे.
- AAI संभाव्यतः नागपुरात केंद्रीकृत हवाई वाहतूक व्यवस्थापन प्रणाली स्थापन करू शकते.

SUK च्या संशोधकांनी केलेल्या कर्करोगाच्या अभ्यासाला दोन पेटंट मिळाले आहेत

- प्रा.डॉ.सागर डेलेकर (शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूरचे इनोव्हेशन, इन्व्हेस्टिगेशन आणि लिकेजेसचे संचालक) आणि इतर तीन संशोधकांनी नॅनो कंपोजिट-आधारित सामग्री वापरून कर्करोगाच्या पेशी नष्ट करण्यासाठी केलेल्या महत्त्वपूर्ण संशोधनाला जर्मनी सरकारकडून दोन पेटंट मिळाले आहेत.

बदल:

- सुपरपरामॅग्नेटिक आयर्न ऑक्साईड आणि चिटोसिन-कोटेड आयर्न ऑक्साईड नॅनोपार्टिकल्सचे व्हिडो व्यवहार्यता मूल्यमापन (मूत्रपिंड, गिल्स स्नायू ऊतक, मेंदू आणि यकृत) सातारा येथील कावेरी गर्ग माशांवर केले गेले आणि हे नॅनोकॉम्पोझिट गैर-धोकादायक आणि जैव संगत असल्याचे आढळले.

विकास आणि शांततेसाठी आंतरराष्ट्रीय क्रीडा दिन

- इंटरनॅशनल डे ऑफ स्पोर्ट फॉर डेव्हलपमेंट अँड पीस (IDSDP) दरवर्षी 6 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- सकारात्मक बदल घडवून आणण्यासाठी खेळाची ताकद IDSDP ओळखतो.
- खेळ आणि शारीरिक क्रियाकलापांमुळे आपल्याला खालील गोष्टींमध्ये फायदा होतो:
 - शांतता आणि समजूतदारपणा वाढवणे
 - सामाजिक विकास आणि समावेश वाढवणे
 - आरोग्य आणि कल्याण प्रोत्साहित करणे

बदल:

- 1896 मध्ये पहिल्या आधुनिक ऑलिंपिक खेळांशी ऐतिहासिक दुवा निर्माण करून, 6 एप्रिल हा विकास आणि शांतता यासाठी आंतरराष्ट्रीय क्रीडा दिन म्हणून 2013 मध्ये संयुक्त राष्ट्र (UN) आमसभेने घोषित केला आणि 2014 पासून दरवर्षी साजरा केला जात आहे.

थीम:

- IDSDP ची 2024 थीम "शांततापूर्ण आणि सर्वसमावेशक समाजांच्या प्रचारासाठी खेळ" आहे.
- खेळ कसे फूट पाडू शकतात आणि अधिक शांततापूर्ण जग कसे निर्माण करू शकतात यावर प्रकाश टाकतो.
- हा दिवस बदल घडवण्यासाठी खेळांचा वापर करणाऱ्या संस्था आणि व्यक्तींना साजरा करण्याची संधी आहे.

राष्ट्रपती मुर्मू यांनी कर्करोगाच्या उपचारासाठी स्वदेशी-विकसित CAR टी-सेल थेरपी सुरू केली

- राष्ट्रपती द्रौपदी मुर्मू यांनी मुंबईतील इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी-बॉम्बे (IIT-B) येथे कर्करोगासाठी भारतातील पहिली घरगुती CAR-T सेल थेरपी सुरू केली.
- CAR-T सेल थेरपी इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी, बॉम्बे आणि टाटा मेमोरियल हॉस्पिटल यांच्या सहकार्याने उद्योग भागीदार इम्युनोएसीटी च्या सहकार्याने विकसित केली गेली आहे.
- हे संपूर्ण मानवजातीसाठी एक नवीन आशा प्रदान करते. आणि असंख्य रुग्णांना नवीन जीवन देण्यात यशस्वी होईल.
- 'मेक इन इंडिया' उपक्रमाचेही ते उदाहरण आहे; 'आत्मनिर्भर भारत' चे ज्वलंत उदाहरण.

बद्दल:

- सीएआर टी-सेल थेरपी विशिष्ट रक्त कर्करोगासाठी इम्युनोथेरपीचा एक शक्तिशाली प्रकार आहे
- कार्य: हे कर्करोगाला लक्ष्य करण्यासाठी शरीराच्या रोगप्रतिकारक शक्तीचा उपयोग करते. टी-सेल्स (इम्यून फायटर्स) काढले जातात, विशेष रिसेप्टर (CAR) सह अनुवांशिकरित्या सुधारित केले जातात आणि नंतर रुग्णामध्ये परत टाकले जातात.
- CAR: हे काइमरिक अँटीजेन रिसेप्टर टी-पेशींना त्यांच्या पृष्ठभागावरील विशिष्ट प्रतिजन (मार्कर) असलेल्या कर्करोगाच्या पेशी ओळखण्यास आणि नष्ट करण्यास मदत करते.

- यासाठी उपचार: CAR टी-सेल थेरपी काही ल्युकेमिया, लिम्फोमा आणि एकाधिक मायलोमासाठी प्रभावी आहे, विशेषतः जेव्हा इतर उपचार अयशस्वी होतात.
- प्रक्रिया: ही एक बहु-चरण प्रक्रिया आहे ज्यामध्ये टी-सेल संकलन, बदल, विस्तार आणि पुन्हा ओतणे समाविष्ट आहे.

पुण्यात या वर्षी फक्त 7 टक्के वाढीसह ईव्हीकडे शिफ्टचा वेग कमी झाला आहे

- पुण्यातील इलेक्ट्रिक वाहन (EV) खरेदीतील सुरुवातीची वाढ कमी होत असल्याचे दिसून येत आहे.
- 2022-23 मध्ये EV नोंदणीमध्ये लक्षणीय 200% वाढ झाल्यानंतर, प्रादेशिक परिवहन कार्यालय (RTO) च्या आकडेवारीनुसार चालू आर्थिक वर्षात (2023-24) वाढीचा दर फक्त 7% वर घसरला आहे.
- पुण्यातील वाहन नोंदणीत लक्षणीय वाढ होऊनही ही मंदी आली आहे.
- या वर्षी सुमारे 20,000 नवीन वाहनांची नोंदणी झाली असताना, फक्त 2,000 ईव्ही वाहने होती.
- मोटारसायकली प्रबळ ईव्ही श्रेणीत राहिली आहेत, परंतु कार नोंदणी खूप मागे आहे.

अलिबाग बनणार 'मयनाकनगरी'

- अॅडमिरल मयनाक भंडारी यांच्या स्मरणार्थ अलिबागचे नाव बदलून 'मयनाकनगरी' करण्याची विनंती महाराष्ट्र विधानसभेचे अध्यक्ष राहुल नार्वेकर यांनी राज्य सरकारकडे केली आहे.
- मयनाक भंडारी यांनी छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या नौदल पराक्रमात महत्त्वाची भूमिका बजावली.

बद्दल:

- मराठा योद्धा राजा शिवाजी महाराजांच्या काळात परकीय आक्रमणे रोखण्यासाठी किनारी सुरक्षा आणि तटीय युद्ध मोहिमा अत्यंत महत्त्वाच्या होत्या आणि त्यात मयनाक भंडारी यांचा मोलाचा वाटा होता, यावर नार्वेकर यांनी भर दिला.
- अलिबागजवळील महत्त्वपूर्ण विजयासह ब्रिटीशांविरुद्धच्या विजयाचे श्रेय भंडारी यांच्या नेतृत्वाला जाते.

आंतरराष्ट्रीय विवेक दिवस

- आंतरराष्ट्रीय विवेक दिवस दरवर्षी 5 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.

- हा मानवी विवेकाचे महत्त्व स्मरण करणारा जागरूकता दिवस आहे.
- हा दिवस आपल्याला आपल्या मूल्यांवर चिंतन करण्यास प्रोत्साहित करतो आणि एक चांगले जग तयार करण्यासाठी आपण त्यांचा कसा उपयोग करू शकतो.

बद्दल:

- 25 जुलै 2019 रोजी संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या आमसभेने UN ठराव 73/329 ला स्वीकारून त्याची स्थापना केली.
- 5 एप्रिल 2020 रोजी पहिला आंतरराष्ट्रीय विवेक दिवस साजरा करण्यात आला.

थीम:

- 2024 ची थीम "प्रेम आणि विवेकाने शांततेच्या संस्कृतीचा प्रचार करणे" आहे.
- हे सर्वांसाठी शांतता आणि आदर वाढवणाऱ्या कृतींचे मार्गदर्शन करण्यासाठी आपल्या विवेकाचा वापर करण्यावर जोर देते.

राज्य बातम्या

एतुरनगरम वन्यजीव अभयारण्य

तेलंगणा सध्या मुलुगु येथील एतुरनगरम वन्यजीव अभयारण्य आणि अमराबाद व्याघ्र प्रकल्पाच्या तडवई प्रदेशातील जंगलातील आगीशी झुंजत आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- राज्याच्या कोरड्या हंगामात, विशेषतः मार्च ते जून, वाढलेले तापमान आणि कमी पर्जन्यमानामुळे परिस्थिती बिघडली आहे, ज्यामुळे वणव्यासाठी आदर्श परिस्थिती निर्माण झाली आहे.

आगीची कारणे

- मुख्यतः मानवी क्रियाकलापांचा समावेश, जसे की जवळच्या नदीत मासेमारी करणाऱ्या लोकांकडून लक्ष न देता सोडलेल्या कॅम्पफायर, ज्यामुळे कोरड्या वनस्पती सहजपणे पेटू शकतात.
- महुआची फुले अधिक सहजपणे गोळा करण्यासाठी या प्रदेशातील चेंचू जमाती कधीकधी झाडे जाळतात.

बद्दल:

- 1952 मध्ये स्थापित, एतुरनगरम वन्यजीव अभयारण्य तेलंगणातील सर्वात जुन्या अभयारण्यांपैकी एक

आहे, जे त्याच्या पर्यावरणीय महत्त्वासाठी आदरणीय आहे.

- अभयारण्यात उगम पावलेली, दयाम वागू नदी अभयारण्याला दोन वेगळ्या विभागात विभागते.
- हे अभयारण्य गोदावरी नदीच्या सान्निध्ये नटलेले आहे, त्यामुळे तिचे नैसर्गिक आकर्षण आणखी वाढले आहे.
- अभयारण्य समृद्ध वनस्पतींचे अभिमान बाळगते, प्रामुख्याने पानझडी सागाच्या झाडांनी सुशोभित केलेले, एक्सलवुड, पलास, तेंदू आणि धोबीच्या झाडांनी वेढलेले, विविध प्राण्यांच्या प्रजातींना आधार देण्यासाठी उपयुक्त अशी वैविध्यपूर्ण छत तयार करते.
- वाघ, पँथर, गौर, सांबर हरीण, ठिपकेदार हरीण, नीलगाय, काळवीट, कोल्हा, कोल्हे, मुंगूस आणि उंदीर हे विविध वन्यजीव रहिवासी आहेत.
- स्थानिक गोंड आणि परधान जमाती अभयारण्यासोबत एकरूपपणे एकत्र राहतात, संवर्धनाच्या प्रयत्नांमध्ये सक्रिय सहभाग घेतात आणि वनसंपत्तीचा जबाबदारीने उदरनिर्वाहासाठी वापर करतात.
- भव्य बोगाथा धबधबा त्याच्या मंत्रमुग्ध उपस्थितीने अभयारण्याच्या मुख्य भागाला आकर्षित करतो.
- याव्यतिरिक्त, अभयारण्य संमक्का सरलाम्मा जतारा हा द्विवार्षिक उत्सव आयोजित करतो, जो आदिवासी योद्धा समक्का आणि सरलाम्मा यांच्या शौर्याचा सन्मान करणारा आदिवासी स्मारक आहे.

आंतरराष्ट्रीय बातम्या

एस.ए.आर.ए.एच.

- जागतिक आरोग्य संघटनेने (WHO) S.A.R.A.H. (स्मार्ट एआय रिसोर्स असिस्टंट फॉर हेल्थ), एक डिजिटल आरोग्य प्रवर्तक, अचूक आरोग्य माहिती प्रदान करण्यासाठी आणि वापरकर्त्यांना त्यांचे आरोग्य आणि कल्याण प्रवास ऑप्टिमाइझ करण्यात मदत करण्यासाठी सुरु केले.

जनरेटिव्ह AI, S.A.R.A.H. द्वारा समर्थित वापरकर्त्यांना डायनॅमिक संभाषणांमध्ये गुंतवून ठेवते जे मानवी परस्परसंवादाची नक्कल करतात.

S.A.R.A.H.च्या प्रमुख वैशिष्ट्यांमध्ये समाविष्ट आहेत:

- भाषा समर्थन: जागतिक प्रवेशयोग्यतेसाठी 8 भाषांमध्ये 24/7 उपलब्ध.
- आरोग्य विषय: आरोग्यदायी सवयी, मानसिक आरोग्य आणि मृत्यूच्या प्रमुख कारणांसाठी जोखीम घटक यासारखे प्रमुख आरोग्य विषय समाविष्ट करतात.

- **प्रतिबद्धता:** वापरकर्त्यांच्या शंका आणि चिंतांना वैयक्तिकृत आणि सहानुभूतीपूर्ण प्रतिसाद देते.
- **प्रवेशयोग्यता:** कोणत्याही डिव्हाइसवर प्रवेशयोग्य, वापरकर्त्यांना आरोग्य माहितीसह सोयीस्करपणे व्यस्त ठेवण्यास सक्षम करते.

अर्थव्यवस्था बातम्या

आरबीआयचे 90 वे वर्ष साजरे होत आहे

- रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया (RBI) ची स्थापना **RBI कायदा, 1934** अंतर्गत करण्यात आली आणि **1 एप्रिल 1935** रोजी तिचे कामकाज सुरू झाले. या वर्षी तिचा **90 वा** वर्धापन दिन आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- एक संस्था म्हणून रिझर्व्ह बँकेची उत्क्रांती **भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या विकासाशी** जवळून जोडलेली आहे.
- **नियोजन कालावधीत दुर्मिळ संसाधनांच्या वाटपाशी संबंधित असलेली मध्यवर्ती बँक** असल्याने, रिझर्व्ह बँकेने बाजार अर्थव्यवस्थेला सक्षम बनवले आहे.
- **दिवाळखोरी आणि दिवाळखोरी संहिता (IBC) लागू करणे आणि लवचिक चलनवाढ लक्ष्यीकरणाचा अवलंब करणे** हे पाथ-ब्रेकिंग संरचनात्मक सुधारणा आहेत.
- RBI@100 कडे वाटचाल करत, रिझर्व्ह बँक **स्थिर आणि मजबूत आर्थिक प्रणाली सुनिश्चित करण्यावर लक्ष केंद्रित करते जी आपल्या देशाच्या आर्थिक प्रगतीसाठी आधारस्तंभ म्हणून काम करेल.**

बद्दल:

- भारतीय चलन आणि वित्तविषयक रॉयल कमिशनच्या शिफारशीनुसार **1 एप्रिल 1934 रोजी रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया (RBI) ची स्थापना करण्यात आली.**
- देशाची आर्थिक स्थिरता राखणे हे त्याचे प्राथमिक ध्येय आहे. **1 एप्रिल 1935 रोजी सर ऑस्बोर्न स्मिथ हे पहिले गव्हर्नर असताना** ऑपरेशन सुरू झाले.
- **RBI ने आजपर्यंत 26 गव्हर्नर पाहिले आहेत,** ज्यात शक्तीकांता दास सध्या ऑक्टोबर 2021 पासून गव्हर्नर म्हणून काम करत आहेत.
- सुरुवातीला **कोलकाता येथे असलेले केंद्रीय कार्यालय 1937 मध्ये मुंबईत हलविण्यात आले.**

डिजिटल इंडिया ट्रस्ट एजन्सी

- **बेकायदेशीर कर्ज अॅप्सचा सामना करण्यासाठी RBI डिजिटल इंडिया ट्रस्ट एजन्सी (DIGITA) स्थापन करण्याचा विचार करत आहे.**

महत्त्वाचे मुद्दे:

- **DIGITA, RBI च्या DIGITA उपक्रमाचा एक भाग,** डिजिटल कर्ज सुरक्षितता वाढवण्यासाठी टेक दिग्गजांशी सहयोग करते.
- हे **अॅप्सना सत्यापित करते, संशयास्पद अॅप्स काढून टाकते आणि वैध कर्ज अॅप्सना व्हाइटलिस्ट करण्यासाठी IT मंत्रालयासोबत कार्य करते.**
- RBI च्या DIGITA उपक्रमाचा उद्देश **संशयास्पद कर्ज अॅप्सची पडताळणी करून आणि काढून टाकून डिजिटल कर्जाची सुरक्षितता सुनिश्चित करणे आहे.**
- डिजिटल कर्ज अॅप्सची तपासणी करण्यासाठी, नियमांचे पालन सुनिश्चित करण्यासाठी आणि नैतिक ऑपरेशनसाठी **DIGITA मध्यवर्ती केंद्र म्हणून कार्य करते.**
- फक्त सत्यापित अॅप्सना **"DIGITA-मंजूर"** सील प्राप्त होते, ज्यामुळे ते कर्जदारांसाठी सहज ओळखता येतात.
- DIGITA च्या पडताळणीशिवाय अनधिकृत अॅप्सना दंडाला सामोरे जावे लागू शकते, ज्यामुळे कर्जदारांची सुरक्षा वाढते.
- या समस्येचे निराकरण करण्यासाठी आरबीआय आधीच सरकारसोबत काम करत आहे.
- गुगल प्ले सारख्या अॅप स्टोअर्सवर व्हाइटलिस्ट करण्यासाठी आयटी मंत्रालयासोबत 442 वैध कर्ज अॅप्सची सूची शेअर केली आहे.
- या सहकार्यामुळे गेल्या वर्षभरात Google ने 2,200 हून अधिक संशयास्पद कर्ज देणारी अॅप्स काढून टाकली आहेत.
- **भारतीय ग्राहकांसाठी सुरक्षित आणि अधिक पारदर्शक डिजिटल कर्ज देणारी इकोसिस्टम तयार करणे हे या प्रयत्नांचे उद्दिष्ट आहे.**

स्कोअर 2.0

- **सिक््युरिटीज अँड एक्स्चेंज बोर्ड ऑफ इंडिया (सेबी) ने गुंतवणूकदारांच्या तक्रारी हाताळण्यासाठी SCORES ची अपग्रेड केलेली आवृत्ती सुरू केली आहे.**

- नवीन आवृत्तीचे उद्दिष्ट नियुक्त प्राधिकरणांद्वारे स्वयंचलित मार्ग आणि देखरेख सुरू करून तक्रार निवारण प्रक्रियेची कार्यक्षमता सुधारणे आहे.

बद्दल:

- **SCORES (SEBI तक्रार निवारण प्रणाली)** हे एक ऑनलाइन प्लॅटफॉर्म आहे जेथे गुंतवणूकदार सिक््युरिटीज मार्केटशी संबंधित तक्रारी नोंदवू शकतात.
- हे सुरुवातीला जून 2011 मध्ये लॉंच करण्यात आले होते.
- SCORES ची वर्धित आवृत्ती स्वयं-राउटिंग, ऑटो-एस्केलेशन, आणि नियुक्त संस्थांद्वारे देखरेख, तक्रार निवारण टाइमलाइन कमी करणे यासारख्या वैशिष्ट्यांचा परिचय करून गुंतवणूकदार तक्रार निवारण यंत्रणा वाढवते," सेबीने म्हटले आहे.

सेबी स्कोर 2.0 ची वैशिष्ट्ये

- SCORES च्या नवीन आवृत्तीमध्ये संबंधित नियमन केलेल्या घटकाकडे तक्रारीचे स्वयंचलित राउटिंग समाविष्ट आहे, ज्यामुळे तक्रार प्रक्रियेतील विलंब कमी होतो.
- इतर वैशिष्ट्यांमध्ये तक्रारीच्या निराकरणासाठी प्रमाणित टाइमलाइन (तक्रार मिळाल्यापासून 21 कॅलेंडर दिवस) आणि नियुक्त संस्थांद्वारे तक्रारीच्या निराकरणाचे निरीक्षण समाविष्ट आहे.
- नवीन आवृत्ती दोन स्तरांचे पुनरावलोकन देखील देते: प्रथम नियुक्त संस्थेद्वारे आणि आवश्यक असल्यास, सेबीद्वारे दुसरे पुनरावलोकन.
- याव्यतिरिक्त, नियमन केलेली संस्था किंवा नियुक्त संस्था विहित टाइमलाइनचे पालन करण्यात अयशस्वी झाल्यास तक्रारी पुढील स्तरावर स्वयंचलितपणे वाढवल्या जातील.
- SCORES वर सुलभ गुंतवणूकदार नोंदणीसाठी KYC नोंदणी एजन्सी डेटाबेससह एकीकरण सुरू करण्यात आले आहे.

RBI ने एक्सचेंज ट्रेडेड करन्सी डेरिव्हेटिव्हचे नियम पुढे ढकलले

- रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया (RBI) ने एक्सचेंज-ट्रेडेड करन्सी डेरिव्हेटिव्ह (ETCD) मार्केटसाठी नवीन नियमांची अंमलबजावणी करण्यास विलंब करण्याचा निर्णय घेतला आहे.

- मूलतः अंमलबजावणी 5 एप्रिल 2024 साठी आयोजित केली गेली होती, नवीन अंमलबजावणीची तारीख आता 3 मे 2024 आहे.
- बाजारातील सहभागींनी उपस्थित केलेल्या चिंतेनंतर हा निर्णय घेण्यात आला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- नवीन नियमानुसार, अंतर्निहित एक्सपोजर स्थापित करण्याची गरज न पडता वापरकर्ते \$100 दशलक्ष मर्यादित परकीय चलन डेरिव्हेटिव्ह मार्केटमध्ये स्थान घेऊ शकले असते.
- तथापि, स्टॉक एक्सचेंजना वापरकर्त्यांना सूचित करण्याचे निर्देश देण्यात आले होते की त्यांना अंतर्निहित एक्सपोजर स्थापित करणे आवश्यक नसले तरी त्यांनी वैध अंतर्निहित कॉन्ट्रॅक्ट एक्सपोजरचे अस्तित्व सुनिश्चित केले पाहिजे.

बद्दल:

- एक्सचेंज ट्रेडेड डेरिव्हेटिव्हज (ETDs) हे स्टॉक एक्सचेंजवर व्यवहार केलेले प्रमाणित आर्थिक करार आहेत, ज्यांची देखरेख सिक््युरिटीज अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया (SEBI) सारख्या नियामक संस्था करतात.
- हे करार त्यांचे मूल्य अंतर्निहित मालमत्तेतून मिळवतात, ज्यामध्ये स्टॉक, बाँड, कमोडिटी किंवा चलने समाविष्ट असू शकतात.
- ETFs, किंवा एक्सचेंज-ट्रेडेड फंड हे स्टॉक एक्सचेंजवर व्यवहार केलेले गुंतवणूक फंड आहेत, ज्यात मालमत्तेचे पोर्टफोलिओ असतात.
- त्यांचे मूल्य त्यांच्याकडे असलेल्या मालमत्तेशी थेट जोडलेले आहे.
- ईटीडी विविध प्रकारात येतात, ज्यात स्टॉक ईटीडी, इंडेक्स ईटीडी, चलन ईटीडी, कमोडिटी ईटीडी आणि बाँड ईटीडी यांचा समावेश होतो, प्रत्येक गुंतवणुकीच्या वेगवेगळ्या गरजा आणि धोरणे पूर्ण करतात.

संरक्षण बातम्या

मेघायन 2024

- METOC सेमिनार 'मेघायन 2024' 28 मार्च 2024 रोजी नौदल समुद्रशास्त्र आणि हवामानशास्त्र (SNOM) आणि भारतीय नौदल हवामान विश्लेषण केंद्र

(INMAC) द्वारे दक्षिणी नौदल कमांड येथे आयोजित करण्यात आला होता.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 23 मार्च 1950 रोजी जागतिक हवामान संघटना (WMO) ची स्थापना झाल्याच्या स्मरणार्थ या चर्चासत्रात जागतिक हवामान दिनाचे स्मरण करण्यात आले.
- सेमिनारची थीम 'अँट द फ्रंटलाइन ऑफ क्लायमेट अॅक्शन' होती, 2024 साठी WMO च्या फोकसशी सरेखित.
- हवामानाशी संबंधित निर्णय घेण्याच्या सोयीसाठी INDRA (इंडियन नेव्हल डायनॅमिक रिसोर्स फॉर वेदर अॅनालिसिस) हे स्वदेशी मोबाइल ॲप्लिकेशन सुरू करण्यात आले.
- हा अनुप्रयोग BISAG (भास्कराचार्य नॅशनल इन्स्टिट्यूट फॉर स्पेस ॲप्लिकेशन्स अँड जिओ-इन्फॉर्मेटिक्स) ने भारतीय नौदलाच्या नौदल महासागरशास्त्र आणि हवामानशास्त्र संचालनालयाच्या समन्वयाने विकसित केला आहे.

ऑनिक्स क्षेपणास्त्र

- रशियाचे P-800 ऑनिक्स सुपरसॉनिक कूझ क्षेपणास्त्र, युक्रेनियन लक्ष्यांवर हल्ले करण्यासाठी वापरलेले, नवीन लक्ष्य शोधणाऱ्यासह प्राणघातक बनणार आहे.

वर्धित अचूकतेसाठी नवीन साधक

- युक्रेनच्या सशस्त्र दलांच्या (एएफयू) ग्राउंड टारगेट्सवर अचूकता वाढवण्यासाठी नवीन सक्रिय होमिंग हेडसह अपग्रेड केले.
- युक्रेनियन सशस्त्र दलांच्या इलेक्ट्रॉनिक युद्ध प्रणालीसाठी ओनिक्सची असुरक्षितता सुनिश्चित करण्याच्या उद्देशाने विकास.

P-800 ऑनिक्स चे विहंगावलोकन

- Reutov NPO माशिनोस्ट्रॉएनिया द्वारे विकसित केलेले, ते तीव्र आग आणि इलेक्ट्रॉनिक प्रतिकारादरम्यान पृष्ठभागावरील जहाज गट आणि जमिनीवरील लक्ष्यांना लक्ष्य करते.
- रशियन नौदलाच्या पृष्ठभागावरील जहाजे आणि पाणबुड्यांद्वारे वाहून नेले, सीरियामध्ये दहशतवादी जमिनीवरील लक्ष्यांविरुद्ध वापरले गेले.

पहिले तिरंगी सेवा कॉमन डिफेन्स स्टेशन

- भारतीय सशस्त्र दलांनी सेवांमधील संयुक्तता वाढविण्यासाठी लष्कर, नौदल आणि भारतीय हवाई दल (IAF) साठी भारतातील पहिले "त्रि-सेवा सामायिक संरक्षण स्टेशन" म्हणून मुंबईची स्थापना करण्याची योजना आखली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- या उपक्रमाचे उद्दिष्ट लॉजिस्टिक, पायाभूत सुविधा आणि प्रशासन यांना एकत्रित करणे आहे, जे सध्या मुंबईतील तीन सेवांद्वारे स्वतंत्रपणे चालवले जातात.
- सध्या, अंदमान आणि निकोबार कमांड ही 2001 पासून अस्तित्वात असलेली एकमेव ट्राय-सर्व्हिस कमांड असल्याने, भारतामध्ये सामान्य संरक्षण स्टेशनची कमतरता आहे.
- मुंबई हे पहिले कॉमन डिफेन्स स्टेशन असेल, सुलूर आणि गुवाहाटी हे संभाव्यतः दुसऱ्या आणि तिसऱ्या स्टेशनसाठी स्थाने म्हणून निवडले जातील, प्रत्येकासाठी वेगवेगळ्या लीड सेवा असतील.
- हा उपक्रम विविध उपायांद्वारे भारतातील तीन संरक्षण सेवा एकत्रित करण्याच्या व्यापक उद्दिष्टाशी सरेखित करतो:

इंटीग्रेटेड थिएटर कमांड्स (ITCs): लष्कर, भारतीय वायुसेना आणि नौदलाचा समावेश असलेल्या धोरणात्मक भौगोलिक थिएटरसाठी एकाच कमांडरच्या अंतर्गत युनिफाइड कमांडची स्थापना.

चीफ ऑफ डिफेन्स स्टाफचे कार्यालय (CDS): तीन सेवांमध्ये समन्वय आणि समन्वय वाढवण्यासाठी जबाबदार केंद्रीकृत नेतृत्व. सायबर आणि स्पेस कमांड्स: सायबर युद्ध आणि संरक्षण सेवांमध्ये अंतराळ ऑपरेशन्समधील क्षमतांचे एकत्रीकरण.

संसाधन सामायिकरण: डुप्लिकेशन टाळण्यासाठी आणि कार्यक्षमता वाढविण्यासाठी सेवांमध्ये संसाधने एकत्र करणे आणि सामायिक करणे.

संयुक्त प्रशिक्षण आणि व्यायाम: सैन्यांमध्ये परस्पर कार्यक्षमता आणि सामंजस्य वाढविण्यासाठी एकत्रित प्रशिक्षण कार्यक्रम आणि व्यायाम आयोजित करणे.

आकाशतीर प्रणाली

- भारतीय लष्कराने आपली हवाई संरक्षण क्षमता वाढवण्यासाठी स्वदेशी आकाशतीर यंत्रणा तैनात करण्यास सुरुवात केली आहे.

- ही प्रणाली युद्धक्षेत्रातील निम्न-स्तरीय हवाई क्षेत्राचे निरीक्षण आणि जमिनीवर आधारित हवाई संरक्षण शस्त्रांचे प्रभावी नियंत्रण करण्यास सक्षम करते.

महत्वाची वैशिष्ट्ये:

- युनिफाइड नेटवर्कमध्ये रडार आणि कम्युनिकेशन सिस्टम समाकलित करते.
- अभूतपूर्व परिस्थितीजन्य जागरूकता आणि नियंत्रण प्रदान करते.
- प्रतिकूल लक्ष्यांची जलद प्रतिबद्धता सक्षम करते
- भ्रातृहत्येचा धोका कमी होतो.
- स्पर्धात्मक हवाई क्षेत्रात अनुकूल विमानांची सुरक्षा सुनिश्चित करते
- वाहन-आधारित नियंत्रण केंद्रे आव्हानात्मक संप्रेषण वातावरणात परिचालन क्षमता राखतात

भारत इलेक्ट्रॉनिक्स लिमिटेड (BEL) ने विकसित केलेल्या, या प्रणालीचा उद्देश हवाई संरक्षण ऑपरेशन्स स्वयंचलित करणे आणि भारताच्या हवाई संरक्षण स्थितीत लक्षणीय सुधारणा करणे आहे. हे संपूर्ण प्रक्रियेचे डिजिटायझेशन करून ऑपरेशनल कार्यक्षमता आणि एकत्रीकरण वाढवेल.

अहवाल व निर्देशक बातम्या

भारताची संरक्षण निर्यात विक्रमी उच्चांकावर पोहोचली आहे

- भारताची संरक्षण निर्यात प्रथमच ₹21,000 कोटींहून अधिक झाली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- संरक्षण मंत्रालयाने आर्थिक वर्ष 2013-14 च्या तुलनेत गेल्या दशकात निर्यातीत 31 पट वाढ नोंदवली आहे.
- भारताच्या संरक्षण निर्यातीतील महत्त्वाचा टप्पा अधोरेखित करून श्री. सिंग यांनी आनंद व्यक्त केला.
- आर्थिक वर्ष 2023-24 मध्ये निर्यात ₹21,083 कोटींवर पोहोचली, जी मागील आर्थिक वर्षाच्या तुलनेत उल्लेखनीय 32.5% वाढ दर्शवते.

मॅन्युफॅक्चरिंग पीएमआय 16 वर्षांच्या उच्चांकावर पोहोचला आहे

- मासिक सर्वेक्षणानुसार, भारताच्या उत्पादन क्षेत्राने मार्च 2024 मध्ये मजबूत उत्पादन आणि विक्रीमुळे मजबूत कामगिरी दर्शविली.

- HSBC इंडिया मॅन्युफॅक्चरिंग पर्चेसिंग मॅनेजर्स इंडेक्स (PMI) ने मार्चमध्ये 59.1 हा 16 वर्षांचा उच्चांक गाठला, जो फेब्रुवारी 2024 मध्ये 56.9 होता.
- उत्पादनातील वाढीचा हा सलग 33वा महिना आहे.

बद्दल:

- पर्चेसिंग मॅनेजर्स इंडेक्स (PMI) हा विविध कंपन्यांच्या मासिक सर्वेक्षणातून प्राप्त झालेला आर्थिक निर्देशक आहे.
- हे उत्पादन आणि सेवा या दोन्ही क्षेत्रांमधील ट्रेड प्रतिबिंबित करते आणि खरेदी व्यवस्थापकांद्वारे समजल्याप्रमाणे बाजारातील परिस्थिती विस्तारित, करार किंवा स्थिर आहे की नाही हे सूचित करते.
- व्यावसायिक क्रियाकलापांचे सूचक म्हणून पीएमआयकडे बारकाईने पाहिले जाते आणि ते देशाच्या आर्थिक आरोग्याचा अंदाज लावण्यास मदत करते.
- पीएमआयचे दोन प्रकार आहेत: मॅन्युफॅक्चरिंग पीएमआय आणि सर्व्हिसेस पीएमआय, एकत्रित निर्देशांक देखील वापरला जातो.

विज्ञान आणि तंत्रज्ञान बातम्या

कलाम-250

- स्कायरूट एरोस्पेसद्वारे विक्रम-1 अंतराळ प्रक्षेपण वाहनाच्या कलाम-250 नावाच्या स्टेज-2 ची नुकतीच यशस्वी चाचणी भारताच्या अंतराळ उद्योगातील महत्त्वपूर्ण प्रगती दर्शवते.
- महत्त्व: प्रक्षेपण वाहनाला वायुमंडलीय टप्प्यापासून बाह्य अवकाशाच्या खोल निर्वातापर्यंत नेण्यासाठी टप्पा-2 महत्त्वाचा आहे, इच्छित मार्ग साध्य करण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- कलाम-250 ही घन इंधन वापरणारी उच्च-शक्तीची कार्बन कंपोजिट रॉकेट मोटर आहे.
- यात उच्च-कार्यक्षमता असलेली इथिलीन-प्रॉपिलीन-डायन टेरपॉलिमर्स (EPDM) थर्मल प्रोटेक्शन सिस्टम (TPS) आहे.
- स्टेज-2 मध्ये थ्रस्ट व्हेक्टर नियंत्रणासाठी कार्बन अॅब्लेटिव्ह फ्लेक्स नोजल आणि उच्च-परिशुद्धता इलेक्ट्रो-मेकॅनिकल अॅक्ट्युएटर्स समाविष्ट आहेत, जे अचूक प्रक्षेपण समायोजन सुनिश्चित करतात.
- कलाम-250 साठी सॉलिड प्रोपेलंटवर सोलर इंडस्ट्रीजने त्यांच्या नागपूर सुविधेवर प्रक्रिया केली.

- यशस्वी चाचणीने स्कायरूट एरोस्पेसला विक्रम-1 रॉकेटच्या आगामी कक्षीय प्रक्षेपणाच्या जवळ आणले आहे.

विक्रम । तपशील

- विक्रम । हे या मालिकेतील पहिले रॉकेट आहे, ज्यामध्ये तीन घन-इंधनावर चालणारे टप्पे आणि रमन इंजिनसह सुसज्ज अंतिम टप्पा आहे.
- MMH आणि NTO लिक्विड इंधनाने चालणारी रमन इंजिने अंतिम कक्षा समायोजनासाठी वापरली जातात.
- विक्रम । ची रचना 290 किलो पर्यंतचे पेलोड 500 किमी सन सिंक्रोनस ध्रुवीय कक्षा (SSPO) किंवा 45° झुकाव असलेल्या 500 किमी कमी पृथ्वी कक्षा (LEO) पर्यंत उचलण्यासाठी केली आहे.

लघुग्रह 2015 MB54

- NASA 170 फूट उंचीच्या लघुग्रहाचा (लघुग्रह 2015 MB54) मागोवा घेत आहे जो ताशी 13,798 किलोमीटर वेगाने पृथ्वीकडे येत आहे.
- 29 मार्च रोजी नासाच्या जेट प्रोपल्शन प्रयोगशाळेत पृथ्वीजवळून चार लघुग्रह जाण्याचा अंदाज वर्तवला होता.
- संभाव्य प्रभाव आणि नुकसानापासून पृथ्वीचे संरक्षण करण्यासाठी खगोलीय वस्तूचे निरीक्षण करणे महत्वाचे आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- NASA आश्वासन देतो की लघुग्रह 2015 MB54 त्याच्या तुलनेने लहान आकारामुळे पृथ्वीला कोणताही धोका नाही.
- नासाच्या निकषांनुसार, केवळ 4.6 दशलक्ष मैलांच्या आत येणारे आणि अंदाजे 150 मीटरपेक्षा मोठे लघुग्रह संभाव्य धोकादायक मानले जातात.

लघुग्रह:

- लघुग्रह, ज्यांना किरकोळ ग्रह म्हणूनही ओळखले जाते, हे सुमारे 4.6 अब्ज वर्षांपूर्वी सूर्यमालेच्या निर्मितीच्या सुरुवातीच्या टप्प्यातील खडकाळ अवशेष आहेत.
- हे अंतराळ खडक प्रामुख्याने मुख्य लघुग्रह पट्ट्यामध्ये स्थित आहेत, मंगळ आणि गुरू दरम्यानचा प्रदेश आणि त्यांची एकूण संख्या 1,351,400 पेक्षा जास्त आहे.
- या खगोलीय वस्तू आकारात मोठ्या प्रमाणात भिन्न आहेत, सर्वात मोठा लघुग्रह, वेस्टा, ज्याचा व्यास सुमारे

329 मैल (530 किलोमीटर) आहे, तर सर्वात लहान 33 फूट (10 मीटर) पेक्षा कमी आहेत. त्यांचे आकार जवळजवळ गोलाकार ते अनियमित दुहेरी-लॉब्ड शेंगदाणा आकारापर्यंत असतात.

- लघुग्रह सूर्याभोवती उच्च लंबवर्तुळाकार कक्षेचे अनुसरण करतात, बहुतेक वेळा अप्रत्याशितपणे फिरतात आणि अवकाशात गडगडतात.
- त्यांची विपुलता असूनही, सर्व लघुग्रहांचे एकत्रित वस्तुमान पृथ्वीच्या चंद्रापेक्षा कमी आहे. विशेष म्हणजे अनेक मोठ्या लघुग्रहांवर लहान चंद्र त्यांच्याभोवती फिरत असतात.

ह्यूम एआय

- ह्यूम AI हा एक प्रगत संवादात्मक AI चॅटबॉट आहे जो त्याच्या सहानुभूतीपूर्ण लार्ज लॅंग्वेज मॉडेल (eLLM) द्वारे समर्थित आहे.
- न्यू यॉर्क-आधारित स्टार्टअप ह्यूम AI ने भावनिक बुद्धिमत्तेसह पहिला व्हाईस एआय लॉंच केला जो वापरकर्त्यांच्या भावनिक कल्याणासाठी संभाषणे निर्माण करू शकतो.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- पारंपारिक एआयच्या विपरीत, ह्यूम वेगवेगळ्या भावना समजून घेण्यासाठी शब्दांमागील आवाजाच्या स्वरांवर जोर देतो.
- मानवासारखी संभाषणे निर्माण करण्यासाठी ते प्रशंसा, आराधना आणि निराशा यासह 23 वेगवेगळ्या भावनांचे अनुकरण करू शकते.
- चॅटबॉटला जगभरातील लाखो मानवी संभाषणांमधील डेटावर आवाजाचे स्वर, मानवी प्रतिक्रिया आणि भावना समजून घेण्यासाठी प्रशिक्षण दिले जाते.
- वापरकर्त्यांच्या भावनिक स्थितीवर आधारित प्रतिसाद रिअल-टाइममध्ये ऑप्टिमाइझ केले जातात.

फायदे आणि अर्ज:

- ह्यूमचे उत्पादन रोबोटिक्स, हेल्थकेअर आणि वेलनेस यांसारख्या विविध क्षेत्रात त्याच्या संभाव्य उपयोगांसाठी ओळख मिळवत आहे.
- ह्यूम च्या eLLM द्वारे समर्थित AI सहाय्यक केवळ संभाषणातच गुंतू शकत नाहीत तर दैनंदिन कामांमध्ये देखील मदत करू शकतात.
- हे तंत्रज्ञान AI सहाय्यकांसाठी वापरकर्त्यांच्या निराशा समजून घेण्यासाठी, खरा भावनिक आधार देण्याची

आणि तक्रारींबद्दल सहानुभूती दाखवण्याची शक्यता उघडते, असे उद्योग तज्ञांचे मत आहे.

व्हाईट रॅबिट कोलॅबोरेशन

- CERN, युरोपियन ऑर्गनायझेशन फॉर न्यूक्लियर रिसर्चने नुकतेच व्हाईट रॅबिट कोलॅबोरेशन हे तंत्रज्ञान सादर केले आहे, जे प्रवेगकांमध्ये उपकरणांना नॅनोसेकंद इतक्या अचूकतेमध्ये समक्रमित करण्यासाठी विकसित केले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- व्हाईट रॅबिट (WR) हे CERN मध्ये विविध संस्था आणि कंपन्यांच्या भागीदारीमध्ये उपकरणांना सब-नॅनोसेकंद अचूकतेमध्ये समक्रमित करण्यासाठी, नेटवर्कवर समान वेळ संदर्भ स्थापित करण्याच्या आव्हानाला तोंड देण्यासाठी तयार केलेले तंत्रज्ञान आहे.
- हे तंत्रज्ञान, पूर्वी विशेष हार्ड-वायर्ड टाइमिंग सिस्टमची आवश्यकता असलेले, आता व्हाईट रॅबिट स्विचेसचा वापर करून रिअल-टाइम इथरनेट नेटवर्कमध्ये सब-नॅनोसेकंद सिंक्रोनाइझेशन अचूकता प्रदान करते, अधिक लवचिकता आणि मॉड्यूलरिटी ऑफर करते.
- सुरुवातीला 2012 मध्ये तैनात करण्यात आलेला, व्हाईट रॅबिटचा अनुप्रयोग कण भौतिकशास्त्राच्या पलीकडे विविध क्षेत्रांमध्ये विस्तारला आहे.
- इन्स्टिट्यूट ऑफ इलेक्ट्रिकल अँड इलेक्ट्रॉनिक्स इंजिनीअर्स (IEEE) द्वारे शासित आंतरराष्ट्रीय मानक प्रिसिजन टाइम प्रोटोकॉल (PTP) मध्ये समाविष्ट करून 2020 मध्ये एक महत्त्वपूर्ण टप्पा गाठला.
- व्हाईट रॅबिटच्या उल्लेखनीय वैशिष्ट्यांपैकी एक म्हणजे त्याचे मुक्त-स्रोत स्वरूप आणि मानकांचे पालन करणे, कंपन्या आणि संस्थांना त्यांच्या विशिष्ट गरजांसाठी ते सानुकूलित करण्यास आणि त्यांच्या उत्पादनांमध्ये आणि प्रणालींमध्ये समाकलित करण्यास सक्षम करते.
- व्हाईट रॅबिटचा उपयोग केवळ वित्त क्षेत्रातच नाही तर विविध संशोधन पायाभूत सुविधांमध्येही केला जातो. भविष्यातील क्वांटम इंटरनेटमध्ये संभाव्य वापरासाठी सध्या त्याचे मूल्यांकन केले जात आहे.

गुरूच्या चंद्रावर ओझोनचा शोध

- भारतातील संशोधकांच्या योगदानासह शास्त्रज्ञांच्या आंतरराष्ट्रीय पथकाने केलेल्या अभ्यासामुळे कॅलिस्टोवर ओझोनचा शोध लागला आहे.

- हा शोध चंद्राच्या वातावरणातील रचना आणि संभाव्य राहण्यावर प्रकाश टाकतो.

तात्पर्य

वातावरणातील स्थिरतेचे सूचक म्हणून ओझोन:

- कॅलिस्टोवरील ओझोनची उपस्थिती चंद्रावर स्थिर वातावरणीय परिस्थितीचे अस्तित्व सूचित करते.
- ओझोन निर्मितीसाठी विशिष्ट रासायनिक प्रक्रिया आणि स्थिर पर्यावरणीय परिस्थिती आवश्यक असते, जी संभाव्य राहण्यायोग्य वातावरण दर्शवते.

जीवनासाठी मूलभूत घटक:

- ऑक्सिजन, ओझोनचा एक घटक, जीवनासाठी आवश्यक असलेल्या जटिल रेणूंच्या निर्मितीसाठी आवश्यक आहे.
- या शोधामुळे आपल्या सूर्यमालेतील कॅलिस्टो आणि इतर बर्फाळ चंद्रांच्या राहण्याबाबत प्रश्न निर्माण झाले आहेत.

भूगर्भीय आणि वातावरणीय प्रक्रियांमधील अंतर्दृष्टी:

- शोध कॅलिस्टो आणि इतर बर्फाळ चंद्रांवर होणाऱ्या भूगर्भीय आणि वातावरणीय प्रक्रियांमध्ये मौल्यवान अंतर्दृष्टी प्रदान करते.
- हे गुरूच्या चंद्रांच्या निर्मिती आणि उत्क्रांतीबद्दलची आपली समज वाढवते.

तुलनात्मक ग्रह विज्ञान:

- वेगवेगळ्या खगोलीय पिंडांवर रासायनिक रचना आणि प्रक्रियांची तुलना केल्याने शास्त्रज्ञांना या चंद्रांमधील समानता आणि फरक अधिक चांगल्या प्रकारे समजण्यास मदत होते.

कॅलिस्टो:

- कॅलिस्टो, गुरूच्या गॅलिलीयन चंद्रांच्या सर्वात लांब, सौर यंत्रणेतील सर्वात जास्त खड्डे असलेल्या वस्तूपैकी एक आहे.
- त्याच्या पृष्ठभागावर वेगवेगळ्या आकाराच्या इम्पॅक्ट क्रेटरचे वर्चस्व आहे, जे लक्षणीय भूवैज्ञानिक क्रियाकलापांची कमतरता दर्शवते.
- मुख्यतः पाण्याचा बर्फ आणि खडकाळ पदार्थांनी बनलेला, कॅलिस्टोमध्ये भूपृष्ठावरील महासागर असल्याचे मानले जाते, जरी ते भरतीच्या शक्तींद्वारे गरम

होण्याऐवजी खडकाळ गाभ्याच्या संपर्कात असल्याचा संशय आहे.

विविध बातम्या

नॉर्थ अटलांटिक राइट व्हेल

- अलीकडील अभ्यासात असे दिसून आले आहे की फिशिंग गियरमधील किरकोळ गुंता देखील नॉर्थ अटलांटिक राइट व्हेलच्या पुनरुत्पादनाची शक्यता लक्षणीयरीत्या कमी करू शकतात.
- या व्हेल उत्तर अटलांटिक महासागराच्या थंड पाण्यात राहतात आणि त्यांच्या जगण्याच्या संघर्षामुळे त्यांना संरक्षणासाठी गंभीर मानले जाते.

निवासस्थान आणि स्थलांतराचे नमुने

- ते स्थलांतरित आहेत, आहार आणि अधिवास यांच्या दरम्यान फिरतात.
- उन्हाळ्यात, ते कॅनडा आणि ईशान्य यूएस जवळील थंड पाण्यात खातात आणि हिवाळ्यात, ते प्रजननासाठी फ्लोरिडा आणि जॉर्जियाच्या किनाऱ्यापासून दक्षिणेकडे उष्ण पाण्यात स्थलांतर करतात.

अद्वितीय वैशिष्ट्ये

- त्यांच्या डोक्यावर त्वचेचे खडबडीत, उठलेले ठिपके असतात, ज्याला कॅलोसिटी म्हणतात, ज्याचा उपयोग त्यांना ओळखण्यासाठी केला जातो.
- राईट व्हेल मंद जलतरणपटू असतात, ज्यामुळे त्यांना जहाजावर धडकण्याची अधिक शक्यता असते.
- बऱ्याच व्हेलच्या विपरीत, त्यांच्याकडे पृष्ठीय पंख नसतात, ज्यामुळे ते सहज ओळखता येतात.

सागरी परिसंस्थेतील भूमिका

- राईट व्हेल पाण्यातून प्लॅक्टन फिल्टर करून आहार घेतात, जे पोषक तत्त्वे चक्रात मदत करते आणि निरोगी फायटोप्लॅक्टन वाढीस प्रोत्साहन देते.

जीवनाचे धोके

- फिशिंग गियरमध्ये अडकणे, विशेषतः लॉबस्टर ट्रॅप लाइन, हा एक मोठा धोका आहे.
- त्यांच्या मंद गतीमुळे आणि उथळ पाण्याच्या पसंतीमुळे जहाजांशी टक्कर देखील लक्षणीय आहे.

- समुद्राच्या तापमानावर आणि प्रवाहांवर हवामान बदलाचा परिणाम त्यांच्या अन्न स्रोतांवर आणि स्थलांतराच्या पद्धतींवर परिणाम करू शकतो.

संरक्षण स्थिती

- IUCN रेड लिस्ट त्यांना "गंभीरपणे धोक्यात" म्हणून वर्गीकृत करते आणि 360 पेक्षा कमी व्हेल शिल्लक आहेत.
- विविध आंतरराष्ट्रीय करार आणि कायदे त्यांचे संरक्षण करण्याचे उद्दिष्ट ठेवतात, ज्यात मासेमारी गियर आणि नियुक्त शिपिंग लेनवरील नियमांचा समावेश आहे.

यूएसएसडी

- दूरसंचार विभाग (DoT) ने फसवणूक आणि ऑनलाइन गुन्ह्यांना प्रतिबंध करण्यासाठी, 15 एप्रिलपासून प्रभावी USSD-आधारित कॉल फॉरवर्डिंग सेवा निष्क्रिय करण्याबाबत दूरसंचार ऑपरेटरना निर्देश जारी केले आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- USSD (अनस्ट्रक्चर्ड सप्लिमेंटरी सर्व्हिस डेटा) हा एक प्रोटोकॉल आहे जो GSM सेल्युलर टेलिफोनद्वारे सेवा प्रदाता संगणकांशी संवाद साधण्यासाठी वापरला जातो.
- हे वापरकर्त्यांना शॉर्ट कोड वापरून विविध सेवांशी संवाद साधण्याची अनुमती देते, वापरकर्त्यांचा फोन आणि सेवा प्रदात्याच्या सिस्टममध्ये सत्र सुरू करते.

तर्क आणि प्रभाव:

- यूएसएसडी-आधारित कॉल फॉरवर्डिंग सेवा निलंबित करून फसवणूक रोखणे आणि सदस्यांसाठी सुरक्षा वाढवणे हे निर्देशाचे उद्दिष्ट आहे.
- दूरसंचार ऑपरेटर फसव्या क्रियाकलापांशी संबंधित जोखीम कमी करू शकतात.

उष्णकटिबंधीय चक्रीवादळ

- प्रोसिडिंग्ज ऑफ द नॅशनल अँकेडमी ऑफ सायन्सेसमध्ये नुकत्याच प्रकाशित झालेल्या एका शोधनिबंधात सॅफिर-सिम्पसन (एसएस) पवन स्केलमध्ये बदल करण्याचा प्रस्ताव मांडण्यात आला होता.
- सूचवलेल्या बदलामध्ये श्रेणी 5 ला 252 ते 309 किमी/तास दरम्यान वारेच्या वेगाशी जोडणे

समाविष्ट आहे, त्यासोबतच 309 किमी/तास पेक्षा जास्त वारेच्या वेगांसाठी नवीन श्रेणी 6 ची भरपड आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- प्रदेशानुसार उष्णकटिबंधीय चक्रीवादळांना चक्रीवादळ किंवा टायफून असेही म्हणतात.
- उष्णकटिबंधीय चक्रीवादळ हे वेगाने फिरणारे वादळ आहे जे उष्णकटिबंधीय महासागरांवर सुरू होते आणि ते वेग, आकार आणि तीव्रतेमध्ये बदलू शकतात.
- भूकंपानंतर उष्णकटिबंधीय चक्रीवादळे हे दुसरे सर्वात धोकादायक नैसर्गिक धोके आहेत.

सॅफिर-सिम्पसन (SS) वारा स्केल

- सॅफिर-सिम्पसन हरिकेन विंड स्केल हे केवळ चक्रीवादळांच्या जास्तीत जास्त निरंतर वाऱ्याच्या वेगावर आधारित 1 ते 5 रेटिंग आहे.
- हे प्रमाण इतर संभाव्य प्राणघातक धोके जसे की वादळाची लाट, पावसाचा पूर आणि चक्रीवादळ विचारात घेत नाही.

आंतरराष्ट्रीय मिलेट वर्षाचा समारोप

- अन्न आणि कृषी संघटना (FAO) ने अलीकडेच रोममधील मुख्यालयात आंतरराष्ट्रीय मिलेट वर्ष (IYM) 2023 च्या समारोप समारंभाचे आयोजन केले होते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- वर्षभरात, या उत्सवाने मिलेटचे पौष्टिक फायदे, प्रतिकूल हवामानात त्यांची अनुकूलता आणि शाश्वत बाजारपेठ संधी निर्माण करण्यात त्यांची भूमिका यावर प्रकाश टाकला.
- मिलेट हे गवत कुटुंबातील लहान-दाणेदार, वार्षिक, उबदार हवामानातील तृणधान्ये आहेत.
- भारतात ज्वारी (ज्वारी), बाजरी (मोती मिलेट) आणि नाचणी (फिंगर मिलेट) हे महत्त्वाचे मिलेटची लागवड केली जाते.
- कमी पर्जन्यमानामुळे आणि जमिनीची सुपीकता कमी असल्यामुळे ही पिके अर्धशून्य उष्ण कटिबंधात विशेष महत्त्वाची आहेत. प्रमुख तृणधान्य पिकांच्या तुलनेत, मिलेटमध्ये पोषक तत्वांचे प्रमाण जास्त असते आणि ते दुष्काळ आणि तीव्र हवामानास सहनशील असतात.

कॅमेलिड्सचे आंतरराष्ट्रीय वर्ष

- UN ने 2024 हे कॅमेलिड्सचे आंतरराष्ट्रीय वर्ष म्हणून नियुक्त केले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हे प्राणी, उंट, लामा, अल्पाकास, विकुना आणि ग्वानाकोस, जगभरातील कोरडवाहू आणि पर्वतीय रेंजलँड परिसंस्थेमध्ये राहणाऱ्या लाखो कुटुंबांच्या, विशेषतः पशुपालकांच्या जीवनात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावतात.
- परिसंस्था संरक्षण, जैवविविधता संवर्धन, अन्न सुरक्षा आणि हवामान बदल अनुकूलन यामध्ये उंटांच्या महत्त्वाच्या भूमिकेबद्दल सार्वजनिक आणि धोरणकर्त्यांमध्ये जागरूकता वाढवणे हे या वर्षाचे उद्दिष्ट आहे.
- कॅमेलिड्सच्या आंतरराष्ट्रीय वर्षासाठीचा ठराव बोलिव्हियाने प्रस्तावित केला होता आणि 17 ऑक्टोबर 2017 रोजी UN जनरल असेंब्लीमध्ये लॅटिन अमेरिकन अँड कॅरिबियन देशांच्या (GRULAC) देशाचे अध्यक्ष इकाडोर यांनी सादर केला होता.
- FAO (UN फूड अँड अँग्रीकल्चर ऑर्गनायझेशन) च्या शिफारसीनुसार हा ठराव मंजूर करण्यात आला.
- सप्टेंबर 2023 मध्ये शाश्वत पशुधन परिवर्तनावरील FAO परिषदेदरम्यान "टूवर्ड्स द इंटरनॅशनल इयर ऑफ कॅमेलिड्स: पर्सपेक्टिव्ह अँड चॅलेंजेस" या साइड इव्हेंटमध्ये IYC च्या व्हिज्युअल ओळखीचे अनावरण करण्यात आले.
- FAO ने 4 डिसेंबर 2023 रोजी रोम, इटली येथे IYC 2024 अधिकृतपणे लॉंच केले.
- आंतरराष्ट्रीय उंट वर्ष (IYC) 2024 च्या निमित्ताने आयोजित पहिला आंतरराष्ट्रीय कार्यक्रम म्हणजे "उंट पशुपालन क्षेत्रावरील आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळा" होती. ही कार्यशाळा 5 ते 10 जानेवारी 2024 दरम्यान, राजस्थान, भारत येथील सादडी येथे पार पडली. या कार्यशाळेचे आयोजन लोकहित पशु-पालक संस्थान (LPPS), लीग फॉर पास्टोरल पीपल्स (LPP) आणि गोडवार उंट पशुपालक दुग्ध उत्पादक संघटना यांनी केले होते.

कच्छथीवु बेट विवाद

- पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या सोशल मीडियावरील ताज्या वक्तव्यामुळे कच्छथीवु बेट श्रीलंकेला हस्तांतरित करण्यासंबंधीचा वाद पुन्हा उफाळून आला आहे.

पार्श्वभूमी:

- भारत आणि श्रीलंका यांच्यामध्ये पाल्क सामुद्रधुनीमध्ये स्थित कचाथीवू या लहान, निर्जन बेटाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी, विशेषतः तामिळनाडूमध्ये, त्याच्या राजकीय महत्त्वामध्ये गुंतागुंत वाढवते.

बद्दल:

- 285 एकर बेट असलेले कचाथीवू हे मध्ययुगीन काळापासून वादाचा मुद्दा आहे, जाफना राज्य, रामनाद जमीनदारी यासह विविध घटकांच्या नियंत्रणातून संक्रमण होत आहे आणि अखेरीस ब्रिटीश राजवटीत मद्रास प्रेसिडेन्सीचा भाग बनले आहे.
- भारत आणि श्रीलंका या दोन्ही देशांनी त्यावर दावा केल्याने त्याच्या मालकीवरील विवाद 20 व्या शतकापर्यंत कायम राहिले.
- 1974 मध्ये, तत्कालीन पंतप्रधान इंदिरा गांधी यांनी, भारत-श्रीलंका सागरी कराराचा एक भाग म्हणून, श्रीलंकेवरील कचाथीवूवरील भारताचा दावा सोडला.
- तामिळनाडूशी सल्लामसलत न करता हा निर्णय अनेकांना एकतर्फी वाटला, त्यामुळे निदर्शने झाली.
- भारतीय मच्छिमारांना बेटावर प्रवेश देण्याच्या तरतुदी असूनही, मासेमारीच्या अधिकारांबंधीचे मुद्दे संदिग्ध राहिले, ज्यामुळे भारतीय आणि श्रीलंकेन मच्छिमारांमध्ये सतत तणाव निर्माण झाला.

ब्रिज फ्युल

- नूतनीकरण आणि विद्युतीकरणाकडे कोळसा आणि तेलाच्या अवलंबित्वापासून दूर जाऊ पाहणाऱ्या राष्ट्रांसाठी नैसर्गिक वायूला 'ब्रिज फ्युल' असे संबोधले जाते.
- हे इतर जीवाश्म इंधनांपेक्षा स्वच्छ मानले जाते, विशेषतः कोळसा, कारण ते वातावरणात 50% कमी CO2 उत्सर्जित करते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हवामान बदलावरील आंतर-सरकारी पॅनेलने कोळशावर अवलंबून असलेल्या जागतिक दक्षिण देशांसाठी आव्हानात्मक असलेल्या 1.5 डिग्री सेल्सिअस मार्गासाठी गॅसचा वापर कमी करण्यावर कोळशाचा वापर कमी करण्याच्या निकडीवर जोर दिला आहे.
- ब्रिज इंधन वापरण्याचे उद्दिष्ट सध्याच्या जीवाश्म इंधनावर अवलंबून असलेल्या उर्जा स्रोतांना पुनर्स्थापित करणे आहे कारण आपण हरितगृह वायू उत्सर्जनाशिवाय

स्वच्छ, अधिक नूतनीकरणक्षम ऊर्जा अर्थव्यवस्थेकडे वाटचाल करतो.

- या संक्रमणाचा कालावधी आणि पुलासाठी ऊर्जा स्रोताची निवड हे वादाचे विषय आहेत.
- नैसर्गिक वायू हे ब्रिज इंधन आहे कारण ते ज्वलनाच्या वेळी कमी हरितगृह वायू तयार करते. तथापि, ब्रिज इंधनासाठी विचारात घेण्यासाठी इतर घटकांमध्ये राष्ट्रीय ऊर्जा स्वातंत्र्यावर होणारा परिणाम आणि प्रदूषण-संबंधित खर्च कमी करण्याची क्षमता यांचा समावेश होतो.

नैसर्गिक वायू आणि त्याच्या गुणधर्मांबद्दल अधिक वाचा.

लीप सेकंड

- नेचरमध्ये प्रकाशित नुकत्याच झालेल्या अभ्यासानुसार, पृथ्वीच्या मंद फिरण्यामुळे कोऑर्डिनेटेड युनिव्हर्सल टाइम (UTC) मध्ये पहिला-वहिला नकारात्मक लीप सेकंड होऊ शकतो.
- या घटनेला हवामान बदलाचे श्रेय दिले जाते, ज्यामुळे बर्फ वितळत आहे आणि समुद्राची पातळी वाढत आहे, परिणामी पृथ्वीचे फिरणे मंद होत आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- लाखो वर्षांच्या पृथ्वीच्या फिरण्याच्या गतीशी समक्रमित ठेवण्यासाठी UTC मध्ये लीप सेकंड जोडले जातात.
- पृथ्वी हळूहळू फिरत राहिल्यास, ग्रह पकडण्यासाठी UTC मिनिट 61 सेकंदांचा असावा लागेल.
- सुरुवातीला 2026 साठी नियोजित, लीप सेकंदाची गरज 2029 पर्यंत पुढे ढकलण्यात आली आहे, पहिली नकारात्मक लीप सेकंद चिन्हांकित केली आहे.
- इंटरनॅशनल ब्युरो ऑफ वेट्स अँड मेजर्सच्या टाइम डिपार्टमेंटचे माजी संचालक फेलिसिटास एरियास यांनी म्हटल्याप्रमाणे, वेळेच्या हवामानशास्त्रज्ञांना गहाळ सेकंदाचा सामना कसा करायचा हे अनिश्चित असल्यामुळे हे समायोजन एक आव्हान आहे.

बद्दल:

- पृथ्वीच्या विसंगत रोटेशन गतीमुळे अणु घड्याळांशी अधिकृत वेळ संरेखित करण्यासाठी 1972 पासून लीप सेकंदांचा वापर केला जात आहे.

- तथापि, शास्त्रज्ञ आणि सरकारी प्रतिनिधींच्या एका पॅनेलने 2022 मध्ये लीप सेकंदांच्या कॉम्प्युटिंगमधील गुंतागुंतांमुळे 2035 पर्यंत लीप सेकंद संपवण्याचा निर्णय घेतला.
- नकारात्मक झेप सेकंदाची अचूक वेळ अनिश्चित आहे, पृथ्वीच्या वर्तमान रोटेशन रेटवर अवलंबून आहे.
- इंटरनॅशनल अर्थ रोटेशन अँड रेफरन्स सिस्टम सेवा पृथ्वीच्या चालू असलेल्या फिरण्याच्या गतीच्या आधारे लीप सेकंद कधी सुरू होईल हे ठरवेल.
- खगोलभौतिकशास्त्रज्ञ ख्रिश्चन बिझॉर्द यांनी नमूद केले की नकारात्मक झेप सेकंदाच्या गरजेबाबतची अटकळ पृथ्वीच्या फिरण्याच्या सध्याच्या गतीवर अवलंबून आहे.

व्हीव्हीपीएटी

- अलीकडील घडामोडींमध्ये, सर्वोच्च न्यायालयाने भारतीय निवडणूक आयोगाला आगामी लोकसभा निवडणुकीपूर्वी इलेक्ट्रॉनिक व्होटिंग मशीन (EVM) साठी अनिवार्य क्रॉस-व्हेरिफिकेशन प्रक्रिया लागू करण्याचे निर्देश देण्याच्या उद्देशाने अनेक याचिकांवर विचार करण्याचा निर्णय जाहीर केला आहे.
- या प्रक्रियेमध्ये इलेक्ट्रॉनिक मोजणीसह सर्व मतदार पडताळणीयोग्य पेपर ऑडिट ट्रेल (VVPAT) स्लिप्सची संपूर्ण मोजणी करणे आवश्यक आहे.

बद्दल:

- 2014 च्या लोकसभा निवडणुकीदरम्यान सादर करण्यात आलेली, व्होटर व्हेरिफायबल पेपर ऑडिट ट्रेल (VVPAT) प्रणाली निवडणूक प्रक्रियेला पारदर्शकता आणि पडताळणीचा अतिरिक्त स्तर प्रदान करते.
- EVM शी थेट जोडलेले, VVPAT मतदाराला दिसणारी कागदी स्लिप तयार करते, ज्यामध्ये निवडलेल्या पक्षाचे नाव आणि चिन्ह प्रदर्शित होते.
- हे मतदारांना त्यांच्या मताच्या अचूकतेची पुष्टी करण्यास अनुमती देते, एका पारदर्शक विंडोद्वारे मुद्रित स्लिपची व्हिज्युअल पुष्टी करणे सुलभ होते.
- सुरक्षितपणे संग्रहित केलेल्या कागदी स्लिप्स निवडणूक वादाच्या प्रसंगी ठोस पुरावा म्हणून काम करतात, मतदान प्रक्रियेच्या अखंडतेची खात्री करतात.

मासे ओटोलिथ दागिने

- फिश ओटोलिथपासून बनवलेले शोभेचे दागिने अलीकडेच बाजारात आले आहेत, जे विझिंजममधील उत्साही मच्छीमार महिलांच्या गटाने तयार केले आहेत.

- या महिलांना सेंट्रल मरीन फिशरीज रिसर्च इन्स्टिट्यूट (CMFRI) च्या शास्त्रज्ञांनी प्रशिक्षण दिले होते.

ओटोलिथ:

- ओटोलिथ हाड माशांच्या मेंदूच्या मागे स्थित कठोर, कॅल्शियम कार्बोनेट संरचना आहे.
- ते लहान, पंखासारखे फ्लेक्स आहेत जे दागिन्यांमध्ये बनवले जाऊ शकतात.
- माशांमध्ये, हॅलिबट ओटोलिथ्स मोठे असतात, ज्यामुळे ते या उद्देशासाठी अधिक सामान्यतः वापरले जातात.
- रोमन आणि इजिप्शियन लोकांद्वारे ओटोलिथला ऐतिहासिकदृष्ट्या भाग्यवान दगड मानले गेले आहे आणि अजूनही ब्राझील सारख्या देशांमध्ये वापरले जाते.
- ते संरक्षणात्मक ताबीज म्हणून परिधान केले गेले आहेत आणि दागिन्यांमध्ये तयार केले गेले आहेत.
- ओटोलिथ चाचणी ट्यूब किंवा कुपी मध्ये साठवले जाऊ शकते, कोरड्या किंवा स्पष्ट द्रव मध्ये.
- दुसरी पद्धत म्हणजे त्यांना एका स्लाइडवर पारदर्शक नेल वार्निशने चिकटविणे किंवा एसीटेटच्या शीटवर दोन बाजूंनी चिकट टेप लावणे.

सत्राटी बौद्ध स्थळ

- 1990 च्या दशकात भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण (ASI) ने शोधून काढले, कर्नाटकातील कलबुर्गी जिल्ह्यातील कानगनहल्ली जवळ असलेल्या सत्राटी बौद्ध स्थळाची 2022 मध्ये महत्त्वपूर्ण जीर्णोद्धार करण्यात आला.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- भीमा नदीच्या काठावर वसलेले, हे ठिकाण पूजनीय चंद्राला परमेश्वरी मंदिराचे निवासस्थान आहे, ज्यामुळे त्याचे ऐतिहासिक आणि सांस्कृतिक महत्त्व वाढले आहे.
- पुराव्यांवरून असे सूचित होते की स्थळाने तीन वेगवेगळ्या टप्प्यांमध्ये महत्त्वपूर्ण विकास पाहिला - मौर्य, सुरुवातीच्या सातवाहन आणि नंतरच्या सातवाहन काळात, इसवी सन पूर्व 3-्या शतकापासून ते तिसऱ्या शतकापर्यंत पसरलेला.
- उल्लेखनीय निष्कर्षांमध्ये ब्राह्मी लिपी वापरून कोरलेल्या मोहक प्राकृत भाषेतील एक शिलालेख समाविष्ट आहे.
- याव्यतिरिक्त, मौर्य सम्राट अशोकाचे चित्रण करणारे एक दगडी शिल्प, त्याच्या सेवानिवृत्तासह, पूर्वीच्या काळातील एक मार्मिक पुरावा म्हणून उभे आहे. "राया

असोको" हा शिलालेख स्पष्टपणे चित्रित केलेल्या थोर व्यक्तिमत्त्वाची ओळख देतो.

- पुरातत्व उल्लेखनात उत्कृष्ट शिल्पाकृतींनी सुशोभित केलेले अंदाजे 60 घुमट स्लॅब सापडले आहेत.
- या कलाकृतींमध्ये कालातीत जातक कथा, बुद्धाच्या जीवनातील भाग, सातवाहन सम्राटांची चित्रे आणि सम्राट अशोकाने पाठवलेल्या प्रतिष्ठित बौद्ध धर्मप्रचारकांचे प्रतिनिधित्व यासह कथांची समृद्ध इतिहास चित्रित केला आहे.

शैक्षणिक वारसा:

- सनाती स्थळाला लागून प्राचीन नागवी घटिकास्थान आहे, जे दक्षिणेतील तक्षशिला म्हणून प्रसिद्ध आहे.
- हे प्रतिष्ठित शैक्षणिक केंद्र राष्ट्रकूट आणि कल्याण चालुक्य राजघराण्यांच्या प्रख्यात राजवटीत भरभराटीला आले, 10व्या आणि 12व्या शतकादरम्यान ज्ञान आणि प्रबोधनाचे दिवाण म्हणून काम केले.

पेलागिया नोक्टिलुका

- नुकतेच आंध्र प्रदेशातील विशाखापट्टणम किनाऱ्यावर विषारी जेलीफिशचे थवे दिसले.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- पेलागिया नोक्टिलुका, ज्याला माउव्ह स्टिंगर म्हणून देखील ओळखले जाते, जांभळ्या-पट्टेदार जेलीफिश किंवा महासागरीय जेली आहेत, त्याचे नाव लॅटिन भाषेतून आले आहे.
- "पेलागिया" म्हणजे "समुद्राचा", "नोक्टी" म्हणजे "रात्र" आणि "लुका" म्हणजे "प्रकाश."
- जर्मनमध्ये, त्याचा लालसर रंग आणि बायोल्युमिनेसन्सचा संदर्भ देत "रात्रीचा प्रकाश" असे भाषांतरित केले जाते.
- पेलागिया नोक्टिलुका विषारी आहे आणि अतिसार, तीव्र वेदना, उलट्या आणि अॅनाफिलेक्टिक शॉक यांसारख्या वेगवेगळ्या प्रमाणात आजार होऊ शकतात. त्याच्या डंकांचे चट्टे वर्षानुवर्षे राहू शकतात.
- जानेवारी 2024 मध्ये, थायलंडमधील फुकेत येथे पेलागिया नोक्टिलुका ब्लूम दिसला, ज्यामुळे सुरक्षिततेचा इशारा देण्यात आला. यापूर्वी, आयर्लंडमधील एका फिश फार्ममध्ये एका ब्लूमने पेन केलेल्या सॅल्मनचे नुकसान झाले होते.

कोडाईकनाल सौर वेधशाळा (KSO)

- इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ अॅस्ट्रोफिजिक्स (IIA) ने अलीकडेच 1 एप्रिल रोजी कोडाईकनाल सौर वेधशाळेचा (KSO) 125 वा वर्धापन दिन साजरा केला.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- 1899 मध्ये कोडाईकनाल, तामिळनाडू येथे स्थापित, KSO सौर अभ्यासासाठी भारताच्या वचनबद्धतेचा आणि जागतिक हवामानाच्या नमुन्यांवरील परिणामाचा पुरावा आहे.
- अशा वेधशाळेची कल्पना 19 व्या शतकाच्या उत्तरार्धात उदयास आली, 1875-1877 च्या मोठ्या दुष्काळामुळे, ज्याने हवामानाच्या घटनेचा अचूक अर्थ लावण्यासाठी सौर गतिशीलता समजून घेण्याची आवश्यकता अधोरेखित केली.
- भारताचे भौगोलिक महत्त्व ओळखून, सौर भौतिकशास्त्र वेधशाळेला ऑगस्ट 1893 मध्ये मान्यता देण्यात आली, 1895 मध्ये लॉर्ड वेनलॉक यांनी पायाभरणी केली. औपचारिक निरीक्षणे 14 मार्च 1901 रोजी सुरू झाली.

बद्दल:

- तामिळनाडूच्या पलानी टेकड्यांमध्ये स्थित, KSO ची इष्टतम वातावरणीय परिस्थिती आणि उच्च-उंची, धूळ-मुक्त वातावरण, अचूक सौर निरीक्षणे सुलभ करण्यासाठी धोरणात्मकपणे निवडले गेले.
- कालांतराने, वेधशाळेचे साधन शस्त्रागार विकसित झाले, सूर्याचे ठिपके आणि सौर किरणोत्सर्गावर लक्ष केंद्रित करण्यापासून ते एच-अल्फा टेलिस्कोप आणि व्हाईट लाइट ऍक्टिव्ह रीजन मॉनिटर (WARM) सारख्या प्रगत साधनांचा समावेश करण्यापर्यंत.

शोध:

- त्याच्या उल्लेखनीय शोधांपैकी, KSO ने एव्हरशेड इफेक्ट ओळखला, ज्याने सनस्पॉट डायनॅमिक्सवर प्रकाश टाकला.
- शिवाय, विश्वकिरण, रेडिओ खगोलशास्त्र, आयनोस्फेरिक भौतिकशास्त्र आणि तारकीय घटनांचा समावेश करण्यासाठी सौर अभ्यासाच्या पलीकडे संशोधनाची व्याप्ती वाढवली.

IIA

- इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ अॅस्ट्रोफिजिक्स, 1971 मध्ये स्थापित आणि बंगळूरु येथे मुख्यालय, कोडाईकनाल सौर वेधशाळेची देखरेख करते.
- विज्ञान आणि तंत्रज्ञान विभागाद्वारे पूर्णपणे अर्थसहाय्यित स्वायत्त संशोधन संस्था म्हणून, ती खगोलशास्त्र, खगोल भौतिकशास्त्र आणि संबंधित

विषयांमध्ये महत्त्वपूर्ण संशोधन करते, ज्यामुळे अंतराळ विज्ञानाच्या क्षेत्रात भारताचा दर्जा आणखी वाढतो.

Maharashtra ka mahapack

**Live classes, Test series
Recorded videos, E-books**

MPSC (राज्यसेवा) MPSC (संयुक्त) महाराष्ट्र पोलीस
तलाठी, वनरक्षक, कृषी विभाग महानगर पालिका नगर
परिषद, जिल्हा परिषद ,SSC & ALL OTHER STATE
EXAM

